

Jozef Matis

Podiel vyučby spoločenskovedných predmetov v školách, zameraných na bezpečnosť, na integrovaní disponibilných skupín v europskom priestore

Kultura Bezpieczeństwa. Nauka-Praktyka-Refleksje nr 23, 131-190

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PODIEL VYUČBY SPOLOČENSKO-
VEDNÝCH PREDMETOV V ŠKOLÁCH,
ZAMERANÝCH NA BEZPEČNOSŤ, NA
INTEGROVANÍ DISPONIBILNÝCH SKUPÍN
V EUROPSKOM PRIESTORE

CONTRIBUTION OF SOCIAL SCIENCE
SUBJECTS TAUGHT AT SECURITY-FOCUSED
SCHOOLS TO INTEGRATION OF DISPOSABLE
CORPS IN THE EUROPEAN REGION

JOZEF MATIS
Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika

ABSTRACT

The article responds to the needs to integrate allocated forces and means for providing security by military, semi-military and civilian emergency corps (disposable corps). The paper analyzes the current condition of their integration and defines the role of social science subjects in this process nowadays and in the future. The emphasis is placed on development of social and professional knowledge, habits and capabilities of security corps members in providing peace and security in the European and Euro-Atlantic region and in the world.

Keywords: Security. Strategy of the European Union internal security. Integration of security corps at the national and international level. Emergency Corps (disposable corps) military, semi-military and non-military (civilian).

ABSTRAKT

Referát reaguje na potrebu integrovať prípravu síl a prostriedkov pre zaistenie bezpečnosti z vojenských, polovojenských a civilných pohotovostných zborov. Je v ňom analyzovaný súčasný stav ich integrácie a vymedzené miesto a úloha spoločensko-vedných predmetov v tomto procese dnes a v budúcnosti. Dôraz je položený na utváranie socio-profesijných vedomostí, návykov a spôsobilostí príslušníkov bezpečnostných zborov pri zaisťovaní mieru a bezpečnosti v európskom a euroatlantickom priestore i vo svete.

Kľúčové slová: Bezpečnosť. Stratégia vnútornej bezpečnosti Európskej únie. Integrácia príslušníkov bezpečnostných zborov na národnej a nadnárodnej úrovni. Pohotovostné zbory (dispozičné skupiny) vojenské, polovojenské a nevojenské (civilné).

ÚVOD

Začiatkom 90. rokov 20. storočia sa výrazne mení bezpečnostné prostredie. Charakteristickým rysom bezpečnosti v modernom a postmodernom období je zrušenie pevnej deliacej čiary v ponímaní vonkajšej a vnútornej bezpečnosti a z toho vyplývajúcej integrácie síl a prostriedkov k jej zabezpečeniu a tiež integrácii ich prípravy. Postupne sa vytvára multipolarita moci. V medzinárodných vzťahoch to vedie k zmenám, ktoré sa protirečivo premietajú do budovania a fungovania nového bezpečnostného prostredia.

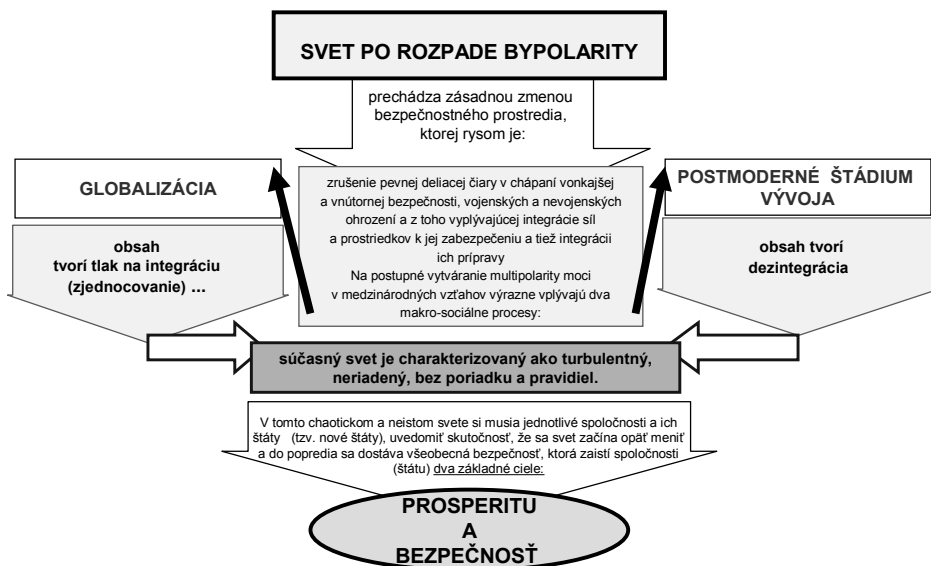
Na zmenu bezpečnostného prostredia dnes výrazne vplývajú dva makrosociálne procesy: *globalizácia*¹ a *prechod časti sveta do postmoderného štádia vývoja*. Tieto procesy predovšetkým z časového (historického) hľadiska spolu súvisia, navzájom sa prekrývajú (prelínajú) a sú v silnej vzájomnej protirečivosti.² Trochu zjednodušene sa dá povedať, že obsah prvé-

¹ Pozri bližšie práce: A. King – B. Schneider, *První globální revoluce*. Bratislava: Československá asociace Římského klubu. Bradlo. 1991. ISBN 80-7127-048-2; Z. Bauman, *Globalizace. Důsledky pro člověka*. Praha: Mladá Fronta. 2000. ISBN 80-204-0817-7; F. Škvrnda, *Terorismus nejvýznamnější nevojenská bezpečnostná hrozba súčasnosti*. Bratislava: MO SR. 2002. ISBN 80-968855-2-9; Z. Brzezinski, *Volba – globální nadvláda nebo globální vedení*. Praha: Mladá Fronta. 2004. ISBN 80-204-1179-8; K. Ivanička, *Globalistika*. (Poznávání a řešení problémů současného světa). Bratislava: Ekonomia. 2006. ISBN 80-8078-028-5 atď.

² F. Škvrnda, *Sociologický pohľad na vybrané problémy budovania a fungovanie ozbrojených síl slovenskej republiky na začiatku 21. storočia*. In: *Aktuálne problémy vojenskej sociológie (sociologický pohľad na OS SR)*. L. Mikuláš: AOS. 2011. ISBN 978 80-8040-440-6.

ho procesu tvorí tlak na integráciu (globalizácia) a obsah procesu druhého dezintegrácia – štiepenie (postmodernizmus).

Ak vychádzame z toho, že v súčasnosti je svet charakterizovaný ako turbulentný, neriadený, bez poriadku a pravidiel, potom v tomto chaose a neistote musia jednotlivé spoločnosti a ich štáty – tzv. nové štáty,³ zabezpečiť dva základné ciele: *prosperitu a bezpečnosť*. (Obrázok 1) Zároveň si ale musia uvedomiť fakt, že sa tento svet začína opäť postupne meniť. Do popredia sa dostáva všeobecná bezpečnosť, ktorá zaistí tiež prosperitu danej spoločnosti (štátu).⁴

Obrázok 1: Charakteristika prioritných úloh pre zaistenie všeobecnej bezpečnosti

³ Nový štát – je najmä správca síl súdržnosti danej spoločnosti, ktorá nemusí znamenať vždy solidaritu, „držať spolu“ môže danú spoločnosť aj konflikt a spor, pričom hlavným médiom, v ktorom sa sily súdržnosti v minulosti rozvíjali, sa stal národ. Vzťah národa a štátu bol jedným z kľúčových problémov minulého storočia. V súčasnosti sa situácia prudko zmenila, čoho odrazom je zmena statusu moderného štátu, ktorý stráca väzbu na národ a je viazaný najmä na spravovanie súdržnosti. (Pozri bližšie: F. Novosad, *Alchymia dejín*. Bratislava: IRIS. 2004. s. 218. ISBN 80-89018-72-6)

⁴ Nové kritériá zaistenia poriadku – teda bezpečnosti a prosperity v jednotlivých štátoch i vo svete, sú hlavnými kritériami pre zhodnotenie aktuálnej bezpečnostnej situácie. Naďalej sa upevňujú tie sociálne štruktúry, ktoré majú existujúce napätie medzi ekonomickou prosperitou a bezpečnosťou v prostredí „otvoreného“ a „neuzatvoreného“ tzv. nového štátu maximálne zmierniť alebo až eliminovať. Pozri bližšie: V. ŠEFČÍK, *Ekonomika a obrana štátu*. Praha: MO ČR-AVIS. 1999. s. 9. ISBN 80-7278-014-X.

Dosiahnuť novú stabilitu vo svete znamená odklon od trhového fundamentalizmu neoliberalnej politiky konca 20. storočia⁵ a postupnú integráciu obyvateľov Zeme do celo planetárnej spoločnosti Zeme, k čomu však bude dochádzať oveľa pomalšie ako tomu bolo v ekonomickej sfére ľudskej spoločnosti.

Regulovaná globalizácia prinesie novú rovnováhu medzi verejnými a súkromnými a tiež medzi spoločenskými a individuálnymi záujmami. Jej ekonomicke jadro bude tvoriť humanistická ekonomika.⁶ Preto ožívajú úvahy o význame regionálnych integračných zoskupení⁷ a globálneho riadenia (global governance). Globálny manažment (tzv. *nová lokálna elita*), musí v súčasnosti a bude v budúcnosti riešiť nové morálne, intelektuálne, politické, ekonomicke, civilizačné, bezpečnostné výzvy, charakterizované ako globálne problémy⁸ tak, aby ľudstvo neprepočulo globálnu etickú výzvu.

Na riešenie nových bezpečnostných výziev v zmenenom bezpečnostnom prostredí je potrebné pripraviť globálny manažment (novú lokálnu elitu) a celú spoločnosť. Túto náročnú úlohu nebudú plniť technické či prírodné vedy, ale vedy spoločenské. Preto je potrebné v súvislosti so zaisťovaním bezpečnosti spoločnosti zmeniť pohľad na tieto vedy. Spoločenské vedy musia súbežne plniť dve úlohy: 1. vysvetliť zmeny v bezpečnostnom

⁵ A. Giddens, *Tretí cesta*, Praha: Mladá fronta. 2011. s. 125 – 129. ISBN 80-204-0906-8.

⁶ Jadrom humanistickej ekonomiky je demokratické, súťaživé partnerstvo vlastníkov výrobných faktorov v činnosti i vo vlastníctve všetkých typov produkčných subjektov, transparentnosť a verejná kontrolovateľnosť trhových signálov, t. zn. základných informácií o fungovaní trhových subjektov (Pozri bližšie: I. Haluška, *Budúcnosť globálnej ekonomiky (Teória a prax humanistickej ekonomiky)*. Bratislava: IRIS. 2011. s. 9 – 10. ISBN 978-80-89256-65-5).

⁷ Región je sociálna konštrukcia, ktorej členovia si definujú svoje hranice dohodou. Okrem pojmu región možno sa v odbornej literatúre stretnúť aj s pojmami supra-región (územie presahujúce národný štát) a sub-región (územie je súčasťou národného štátu). Tieto pojmy sa vzťahujú k regiónu ponímanému tak, že jeho základnú jednotku tvorí národný štát. (Pozri bližšie: M. Jiráňková, *Národné štáty v globálnych ekonomickej procesoch*. Praha: Profesional Publishing. 2010. s. 91, ISBN 978 80-7431-025-6).

⁸ *Globálny problém* sa odlišuje nielen všeludským dopadom, ale tiež mechanizmom svojho vzniku. Je to problém, ktorý ohrozuje ľudstvo a prírodu na celej zemeguli dôsledkom kumulatívneho alebo synergetického spolupôsobenia lokálnych (miestnych) vplyvov ľudskej činnosti. Paradoxom (zdanlivý nezmysel) súčasnosti je fakt, že pre riešenie globálnych problémov neexistujú zatiaľ žiadne globálne, ale opäť iba lokálne prostriedky. (Pozri bližšie: K. Ivanička, *Globalistika*. (Poznávanie a riešenie problémov súčasného sveta). Bratislava: Ekonómia. 2006. s. 34. ISBN 80-8078-028-5).

prostredí a 2. jednotlivcov, sociálne skupiny a celú spoločnosť (predovšetkým jej lokálne elity) na tieto zmeny dokonale pripraviť.

Najkvalitnejšie a najkoncentrovanejšie sa zatiaľ príprava globálneho manažmentu (nových *lokálnych elit*) uskutočňuje v školách, predovšetkým vysokých, zameraných na otázky bezpečnosti. Neustále sa tvorí nová koncepcia tejto prípravy, ktorá v blízkej budúcnosti vygeneruje novú lokálnu elitu, schopnú reagovať na výzvy, pred ktorými dané spoločnosti v oblasti bezpečnosti stoja, s dôrazom na integráciu a štandardizáciu disponibilných skupín⁹ a ich prípravu v národnom a nadnárodnom rámci.

1. EURÓPSKA INTEGRÁCIA V PROCESE GLOBALIZÁCIE A POSTMODERNY

Pred spoločenskými vedami stojí v súčasnosti významná úloha. Musia ľudstvo presvedčiť, že ak boj človeka s prírodou neprerastie do spolunažívania človeka s prírodou, ktoré vyžaduje prechod od *jednosmerného k dvojsmernému chápaniu interakcie*,¹⁰ čaká ľudstvo nevyhnutný *osud ohrozenosti*.¹¹ Proces, výsledkom ktorého je nové globálne ohrozenie ľudstva (rozpad celosvetového hospodársko-politického systému), sa nazýva *globalizácia*.

Integrálnou súčasťou globalizácie¹² je popri integrácii, zjednocovaní a vyrovnávaní i priestorová a sociálna segregácia a vylučovanie (časopriestorová kompresia).¹³ Možno povedať, že protipólom globalizácie je *lokali-*

⁹ Bližšie: J. Maciejewski, *Grupy dyspozycyjne* (Analiza socjologiczna). Wrocław: Wydawnictwo Uniwersitetu Wrocławskiego. 2012. s. 50 – 60. ISBN 978-83-229-3253-7.

¹⁰ Dvojsmerná reflexívna interakcia medzi tým, čo človek očakáva a tým čo sa naozaj stane, tvorí jadro pochopenia nového vzťahu človeka a prírody – ekonomické, politické a kultúrne javy, cez ktoré sa prelínajú javy sociálne, nazývané niekedy aj spoločenské. (Pozri: G. Soros, *Kríza globálneho kapitalizmu*. Bratislava: Kaligram. 1999. s. 23. ISBN 80-7149-270-1).

¹¹ U. Beck, *Riziková spoločnosť*. Praha: SLON. 2002. s. 54, ISBN 80-86429-32-6.

¹² Globalizácia ako komplexný proces celosvetových súvislostí a dôsledkov regionálnych javov je evidentný od 90-tych rokov 20. storočia. Problémy globálneho charakteru sa však začali prejavovať už koncom 60-tych rokov, kedy silnelo vedomie ohrozenia budúcnosti ľudstva celosvetovou krízou. Významný vplyv na vytváranie obrazu globálneho sveta mal od roku 1968 „Rímsky klub“, kedy uverejnil model globálnej krízy sveta a načrtnol tiež scenáre jej riešenia a to v podaní popredných predstaviteľov Rímskeho klubu A. Kinga a B. Schneidera. (A. King –B. Schneider, *První globální revoluce*. Bratislava: Československá asociace Římskeho klubu. Bradlo. 1991. ISBN 80-7127-048-2).

¹³ *Časopriestorová kompresia* vytvára z planéty „Zem“ *globálnu celoplanetárnu dedinu*, v ktorej je ľudstvo navzájom tesne prepojené. Toto vzájomné prepojenie prináša veľké riziká, pretože vývoj civilizácie a všetkých jej rozhodujúcich parametrov (počet

zácia. Môžeme ju zjednodušene vymedziť ako proces, ktorý má zabrániť chaosu, *novému svetovému neporiadku*,¹⁴ teda ako proces zavádzania *nového poriadku*.¹⁵ Nový poriadok vzniká oslabovaním komunikácie medzi globálnejšími a exteritoriálnejšími *elitami* a „lokalizovanou“ *väčšinou*.

Súbežne procesom globalizácie prebieha vo svete proces odmietajúci nadvládu rozumu – *proces postmodernity*. Po páde komunistických režimov v strednej a východnej Európe, sa svet teší zo všeobecnej tolerancie, z pokračujúcej diferenciacie kultúry, z neustále sa rozširujúcich individuálnych, skupinových a regionálnych aktivít a z plnosti a bohatosti imaginácie a emocionality. Akoby nastával raj na zemi, čo svojim spôsobom zrejme vyvolalo aj vznik známych úvah F. Fukujamu o konci histórie.¹⁶ Dnes svet postupne zisťuje, že eufória z rôznorodosti, plurality, imaginácie a emocionality bola asi iba ilúziou. Ukazuje sa, že pluralita má svoje hranice a že po určitom štádiu otvorenosti voči novému, či inému, si človek opäť začína chrániť svoju identitu. Racionalita má stále pevné miesto na svete a liberalizmus a tolerancia majú len určité hranice. Ukazuje sa, že svet diferencovanosti, neuchopiteľnosti, a objavovania nového bytia, svet neustálej tvorby nových pravidiel môže byť asi iba svetom kultúry a ten nie je možné v plnej miere uplatňovať na sociálno-politický a ekonomický svet.¹⁷

Súčasný svet, zatiaľ charakterizovaný ako turbulentný, neriadený, bez poriadku a pravidiel, sa začína opäť meniť. Začínajú sa upevňovať tie normy a pravidlá, ktoré postmoderná otvorenosť a liberalizmus znejasnili. Nové kritériá sa zdôvodňujú pomocou dvoch „kapitalistických“ kategórií akými sú: *efektívnosť* a *prežitie* konania, ktoré sú hlavnými kritériami pre zhodnotenie aktuálnej bezpečnostnej situácie. Je možné prikloniť sa k názorom, hlásiacim koniec postmodernej doby, prechádza sa do po-

obyvateľov, rast priemyselnej výroby, úbytok poľnohospodárskej pôdy, zmena sídelnej štruktúry, čerpanie zdrojov surovín a energie, znečisťovanie životného prostredia, produkcia odpadov atď.) akceleruje exponenciálne. (Podľa: Z. Bauman, *Globalizace. Důsledky pro člověka*. Praha: Mladá Fronta. 2000. s. 9. ISBN 80-204-0817-7).

¹⁴ Z. Bauman, *Individualizovaná společnost*. Praha: Mladá Fronta. 2004. s. 46. ISBN 80-204-1195-X.

¹⁵ Š. Volner, *Problémy bezpečnosti v 21. století*. B. Bystrica: Euroatlantické centrum. 2005. s. 109. ISBN 80-969306-1-3.

¹⁶ F. Fukuyama, *Konec dějin a poslední člověk*. Praha: Rybka Publishers. 2002, ISBN 80-86182-27-4.

¹⁷ E. Mistrík, *Potrebuje postmoderna termín vznešeno?* In: *Filozofia*. Roč. 58, 2003, č 4. ISSN 0046-385-X.

st-postmodernej či hypermodernej doby. Je však pravdou, že kultúra ešte zostáva rovnako diferencovaná ako v posledných dvadsiatich rokoch, postup diferenciacie v sociálnej a politickej oblasti sa už spomaľuje. Stále viac si individuuum, sociálna skupina, národ, či štát bránia svoje hodnoty a hodnotové hierarchie. Vracajú sa naspäť také pojmy ako hodnota, pravda, dobro, étos, teda hodnoty v deštruktivistickom relativizme postmodernej bezcenné alebo aspoň maximálne sprofanované a prakticky nepoužiteľné.

Usporiadať časť sveta znamenalo a stále znamená založiť štát. Musí sa vychádzať z toho, že globálnej a exteritoriálnej elite¹⁸ môže v budúcnosti viac alebo menej úspešne konkurovať iba *globálny* a *exteritoriálny* – t. zn. *nadnárodný štát*. *Lokálna elita* (lokálny vodcovia) musí postupne prerásť v *novú lokálnu elitu* – v tzv. nadnárodnú elitu, schopnú presadzovať lokálne názory a korigovať vznikajúci *nový neporiadok*. Proces globalizácie spolu s procesom prechodu časti krajín sveta do postmodernej spustil aj nové formy procesov diferenciacie – regionálnej, sociálnej, kultúrnej a tiež politickej, ktoré prinášajú nové spôsoby vyraďovania z civilizačného procesu – teda nové spôsoby „odoberania“ šancí. Preto je v súčasnosti cítiť potrebu udržať existenciu správcu „šancí“ (správcu síl súdržnosti) pre marginalizovaných – t. zn. subjekt regulácie nových konfliktov – tzv. nový štát, ktorý je viazaný na spravovanie súdržnosti a nie na národ. Ak sa to podarí potom *nový štát*¹⁹ obháji svoju existenciu – teda sa identifikuje a získa tak svoju identitu. Či túto úlohu dokáže štát hrať v dnešnej podobe je otázne. Je ale možno ukázať, že štáty dobre spravujúce sily súdržnosti danej spoločnosti (bez väzby na národ) sú úspešnejšie ako tie, ktoré vsadili na „individualizáciu“.

Proces globalizácie vytvára pre jednotlivcov, sociálne skupiny a spoločnosti (štáty) nové príležitosti, ale tým, že oslabuje štát zároveň oslabuje schopnosti využívať ich.²⁰ V nekompromisnej súťaži o presadenie sa v glo-

¹⁸ J. Sztumski, *Elity a ich miejsce i rola w społeczeństwie*. Katowice: „Śląsk“ Sp.z.o.o. 2007. ISBN 978-83-7164-514-3.

¹⁹ Nový štát je správca síl súdržnosti danej spoločnosti, ktorá nemusí znamenať vždy solidaritu, „držať spolu“ môže spoločnosť aj konflikt, pričom hlavným médiom, v ktorom sa sily súdržnosti v minulosti rozvíjali, sa stal národ. Vzťah národa a štátu bol jedným z kľúčových problémov minulého storočia. Dnes sa situácia prudko zmenila, čoho odrazom je zmena statusu moderného štátu, ktorý stráca väzbu na národ. (Pozri bližšie: F. Novosad, *Alchymia dejín*. Bratislava: IRIS. 2004. s. 218. ISBN 80-89018-72-6).

²⁰ V prospech názorov na to, že v procese globalizácie a postmodernej dochádza k oslabovaniu národného štátu hovoria tieto argumenty: 1. rastie ekonomická sila

balizačnej tlačnici sú na tom lepšie tie štáty, ktoré dokážu produktívnejšie využívať sily svojej súdržnosti, ktoré dokážu vyťažiť aj zo svojich nápätí a konfliktov. Ustanovenie národného i nadnárodného štátu vyžaduje potlačenie štátotvorných ambícií menších skupín (národy a národnosti) a odovzdanie časti zvrchovanosti v prospech celku. Mení sa *globálna scéna*. Tá prestáva byť divadlom iba medzištátnej politiky, zameranej cez jej vojenské, hospodárske a kultúrne nástroje na vytýčenie a zaistenie hraníc, ktoré oddeľujú, uzatvárajú a zabezpečujú teritórium legislatívnej a exekutívnej zvrchovanosti každého štátu. Stáva sa globálnou politikou, ústiacou do *globálnej (kosmopolitnej) demokracie*,²¹ ktorá zabezpečí zodpovednosť národných štátov, tvoriacich nadnárodný sociálny systém, za vytváranie nových noriem, tradícií a kultúry, ktoré nebudú potláčať národné normy, tradície a kultúru.

Z globálneho charakteru výroby a potencionálne ohrozenej suverenity národných štátov sú vyvedené úvahy o význame integračných zoskupení a o potrebe globálneho riadenia, na ktoré je veľa pohľadov, rozčlenených do týchto konceptov:

- prvý považuje za základnú jednotku globálneho riadenia naďalej národný štát, ktorý ale k zvládnutiu problémov globálneho trhu využíva medzinárodnú spoluprácu (tzv. neoliberalný inštitucionalizmus);
- druhý síce uznáva existenciu národných štátov, no počíta s tým, že k zvládaniu problémov globálneho trhu si vytvoria nadštátne orgány, ktorým odovzdajú niektoré právomoci, čím sa vzdajú časti svojej suverenity (tzv. transgovernmentalizmu);
- tretí uznáva neschopnosť národného štátu podieľať sa na globálnom riadení, preto bude jeho autorita na národnom území nahradená medzinárodnými a nadnárodnými orgánmi a mimovládnyimi organizáciami (postupne odumierajúci národný štát).

Na oslabovanie úlohy národných štátov môže byť aj opačný pohľad – teda taký, ktorý argumenty oslabujúce jeho úlohu v procese globalizácie

nadnárodných spoločností, ktoré si postupne podriaďujú národné štáty (najprv ekonomicky a neskôr možno tiež politicky); 2. veľká moc medzinárodných finančných trhov nad národnými ekonomikami a tým aj nad národnými štátmi a napokon 3. plnenie prijatých záväzkov národných štátov vyplývajúcich z ich členstva v medzinárodných organizáciách, ktoré môžu oslabovať suverenitu národných štátov. (Pozri bližšie: M. Jiráňková, *Národní státy v globálních ekonomických procesech*. Praha: Professional Publishing. 2010. s. 103 a 105, ISBN 978 80-7431-025-6).

²¹ A. Giddens, *Třetí cesta*. Praha: Mladá fronta. 2011. s. 117 – 120. ISBN 80-204-0906-8.

a postmodernity chápe ako argumenty, spôsobujúce synergetický efekt posilnenia a nie oslabenia suverenity národného štátu, orientujúceho sa na spravovanie síl súdržnosti a nie na národ. Plne sa to dotýka aj procesu integrácie Európskej únie, ktorá má nádej na úspech pri splnení najmenej týchto dvoch základných predpokladov a to, že:

- integrácia poskytne rovnaké príležitosti všetkým účastníkom a zainteresuje ich na úmerných výhodách hospodársko-sociálnej a kultúrno-politickej koordinácii;
- integrujúca sa Európa bude v zahranično-politickej oblasti aktívne vystupovať za riešenie medzinárodných problémov mierovými prostriedkami a to pri dodržiavaní princípov Charty OSN, posilňovaním systému medzinárodného práva pri riešení medzinárodných sporov a konfliktov, s využitím výhodných hospodárskych, vedecko-technických, kultúrnych a ďalších mierových vzťahov medzi štátmi.²²

Vplyv globalizácie na bezpečnosť, vojny a ozbrojené násilie sa hodnotí kriticky aj z pohľadu ľudskej bezpečnosti,²³ ktorá sa odlišuje od chápania bezpečnosti všeobecne v rámci bezpečnostných či strategických štúdií. Ľudská bezpečnosť kladie dôraz najmä na ľudský život a jeho dôstojnosť. Jej dve základné dimenzie predstavujú: 1. ochrana, teda sloboda od nebezpečenstiev a 2. rozvoj, tzv. sloboda od nedostatku.

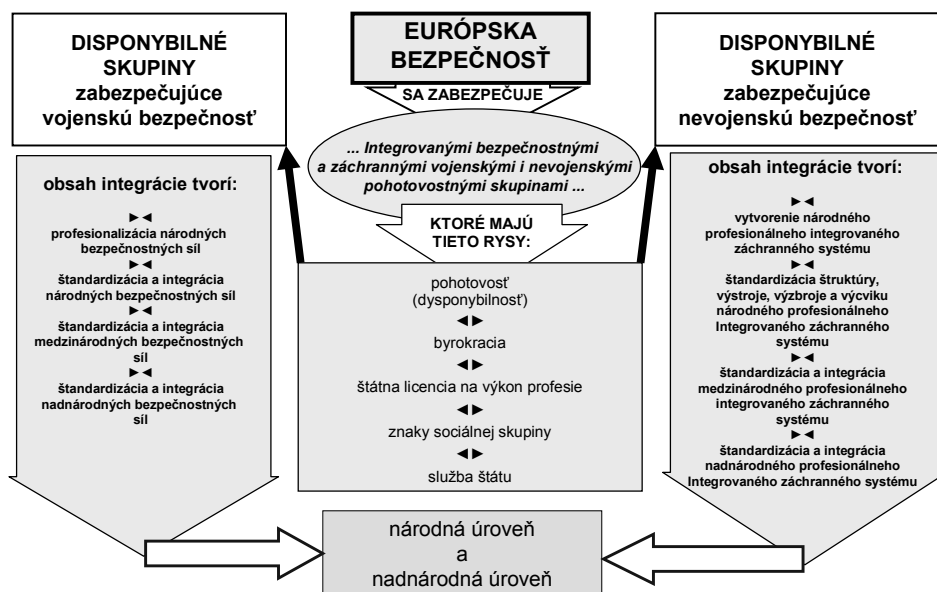
Možno teda konštatovať, že v tejto súvislosti existujú dva možné pohľady, ktoré sa dotýkajú globalizácie:

Kritický, vychádzajúci z toho, že pri praktickom pôsobení globalizácie jednoznačne prevažuje ekonomická dimenzia na neoliberalnom základe, čo spôsobilo, že proces globalizácie silne prispel aj k vzniku globálnej krízy začiatku 21. storočia tým, že zhoršil úroveň ľudskej bezpečnosti v chudobných častiach sveta, čo vedie k rastu disproporcií v delbe bohatstva i moci a tvorí sprievodný znak západnej spoločnosti a jej dominancie vo svete a čoraz viac ohrozuje aj životné prostredie.²⁴

²² N. Ransdorf,– S. Suja, *Svět zleva*. Praha: Ottovo nakladatelství, s.r.o. 2007. s. 101. ISBN 978-80-7360-719-7.

²³ Š. Waisová, *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*: In: *Human Development report 1993*. Praha: Portál. 2005. s.68 ISBN 80-7178-390-0.

²⁴ F. Škvrnda, *Sociologický pohľad na vybrané problémy budovania a fungovanie ozbrojených síl slovenskej republiky na začiatku 21. storočia*. In: *Aktuálne problémy vojenskej sociológie (sociologický pohľad na OS SR)*. L. Mikuláš: AOS. 2011. ISBN 978 80-8040-440-6.

Obrázok 2: Integriácia pohotovostných skupín

*Pozitívny, vychádzajúci z predpokladu, že sa ľudstvu podarí regulačnými faktormi (vnútorná aktivita inštitúcií verejného sektoru a vonkajší tlak veľkých nadnárodných spoločností), ktoré postupne, po fáze rozdeľovania a prerozdeľovania trhov a moci v rámci globálnej expanzie, začnú preferovať vytváranie stabilného prostredia, globalizáciu uregulovať (usmerniť) a globalizácia bude nielen proces hroziaci, ale tiež pre ľudstvo nádejný.*²⁵

Preto je potrebné v reálnom živote dosiahnuť, aby ľudské práva a slobody boli sprevádzané nielen individuálnou zodpovednosťou obyvateľov planéty Zem za jej globálny stav, ale aj zdravým sedliackym rozumom, odbornou skúsenosťou a obyčajnou slušnosťou v správaní sa k bezprostrednému okoliu, čo musí zabezpečiť vybudovaný systém regulácie (systém noriem a sankcií na národnej, nadnárodnej a medzinárodnej úrovni)²⁶ a systém inštitúcií, ktoré túto reguláciu zabezpečia a to aj v oblasti vojenskej a nevojenskej bezpečnosti.

²⁵ J. Matis, *Vybrané problémy globalizácie*. In: *Sociológia pre armádu a bezpečnosť*. Bratislava: MO SR, 2008. s. 69-90. ISBN 978-80-89261-17-8.

²⁶ Moderný voľný trh je vynálezom štátu a jeho pravidlá nevznikli prírodným ale politickým vývojom. Základ tvorí korporácia vymyslená a existenčne zabezpečená novodobým štátom, ktorá zodpovedá za dlhy z podnikania, čím sa posúva riziko od dlžníkov

Preto aj rozširovanie Európskej únie a jej ďalšie formovanie v tejto oblasti, ktoré sa zdalo také bezproblémové, nie je jednoduché. Samotná Európa si stále viac uvedomuje nevyhnutnosť stanoviť pevné normy. Opäť sa nahlas hovorí o kritériách, o pevných etických základoch, o potrebe definovať a obhajovať svoje stanoviská. Do popredia sa čoraz viac dostáva otázka integrácie pohotovostných skupín, zaisťujúcich vojenskú a nevojenskú bezpečnosť a štandardizácia ich prípravy (Obrázok 2).

2. INTEGRÁCIA DISPONIBILNÝCH SKUPÍN PRE NEVOJENSKÚ A VOJENSKÚ BEZPEČNOSŤ NA NÁRODNEJ A NADNÁRODNEJ ÚROVNI

Zaistenie bezpečnosti národnými štátmi v postmoderne znamená veľký nápor na obranné zdroje: personálne (ľudské), materiálne (vojenská technika, výzbroj a výstroj a služby – teda logistika) a nakoniec finančné. Vzniká silný trend subjektívnej a objektívnej potreby integrovať, teda využiť synergetický efekt (synergiu) k zaisteniu bezpečnosti a obrany národného štátu.²⁷ Európska únia vytvára vlastnú spoločnú bezpečnostnú a obrannú politiku, ktorá bola prijatá v roku 1999 ako spolupráca v oblasti vojenstva a zvládania kríz. V roku 2003 schvaľuje Európska únia svoju prvú bezpečnostnú stratégiu (aktualizovaná v roku 2008), ktorá vymedzuje európske predstavy o úlohách Európskej únie pri zaisťovaní svetovej bezpečnosti a o hrozbách, ktorým musí Európska únia a jej členské štáty čeliť.

Osobité otázky vojenského a civilného krízového manažmentu si však vyžiadali vytvoriť celý rad špecifických inštitúcií:

1. nervovým uzlom celej SBOP je *politický a bezpečnostný výbor* a hlavným fórom pre rozhodovanie je *Rada pre vonkajšie vzťahy*, k dispozícii majú dva výbory: vojenský výbor a výbor pre civilné aspekty riadenia kríz;
2. jedinými stálymi integrovanými štruktúrami v rámci generálneho sekretariátu Rady sú: a) *vojenský štáb*, b) *útvár civilného plánovania a realizácie* a c) *riaditeľstvo pre zvládanie kríz a plánovanie*, ktoré sa v budúcnosti integrujú a stanú sa súčasťou vznikajúcej európskej služby pre vonkajšiu činnosť;
3. pri približovaní bezpečnostných politik EÚ členskými štátom asistuje veľký počet samostatných inštitúcií a agentúr, ako: a) *Európska obranná*

k veriteľom – ak padne biznis, dôsledky nesú veritelia. Korporácia je väčšinou nadnárodná. (Vid': G. Friedman, *Nasledujúce desaťročie*. Bratislava: IKAR a.s. 2011. s. 68 – 69. ISBN 978-551-2625-8).

²⁷ J. Janošec a kol., *Bezpečnosť a obrana Českej republiky 2015 – 2025*. Praha: MO ČR. 2005. s. 177 – 181. ISBN 80-7278-303-3.

agentura, b). *Inštitút bezpečnostných štúdií EU* a napokon c) *Európska bezpečnostná a obranná škola*;

4. *zahraničné operácie* sú vlajkovou loďou spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky a najviditeľnejším nástrojom, ako EÚ zaisťuje svoju bezpečnosť a prispieva ku stabilite vo svojom okolí. Hlavnou pridanou hodnotou týchto operácií je kombinácia vojenských a civilných schopností pod jedným inštitucionálnym rámcom.²⁸

DISPONYBILNÉ SKUPINY ZAISŤUJÚCE VOJENSKÚ BEZPEČNOSŤ

Začiatok 21. storočia naznačil niektoré nové pohľady na prípravu a vedenie vojen,²⁹ čo sa nemohlo neodraziť aj v oblasti medzinárodných vzťahov, kde proces globalizácie priniesol tieto zásadné zmeny dlhodobého charakteru:

- posun od bezpečnosti jedných proti druhým k bezpečnosti spoločnej – teda aspoň v Európe, kde sa štáty navzájom nepovažujú za hrozbu;
- výrazné pokračovanie posunu od exkluzívnej k inkluzívnej bezpečnosti (bezpečnosť pre všetkých, teda odstraňovanie zábran a rozdielov medzi insidermi a outsidermi);
- výrazný pokles vojenského ohrozenia;
- vzrast závažnosti asymetrických hrozieb (nedefinovateľný protivník);
- výrazne narastá význam „soft power“ (mäkká moc) a jeho vyváženého dopĺňovania „hard power“ (tvrdá moc), kde nezohráva úlohu iba vojenská sila víťaza, ale tiež príťažlivosť jeho životného štýlu, ponímaného ako doplnok jeho vojenskej sily;
- otvorenosť bezpečnostného systému spolupracujúcich regiónov aj pre medzinárodný organizovaný zločin;
- prekonávanie nerovnomernosti vývoja procesu globalizácie, vedúcej k „dvojitej“ globalizácii (tiež dvojúrovňová globalizácia – jedná úroveň pre „marginalizované“, chudobné oblasti sveta a druhá úroveň pre bohaté časti sveta).³⁰

²⁸ Pozri bližšie: www.euroskop.cz/8715/sekce/bezpecnostni-a-obrana-politika/

²⁹ Nové pohľady na vedenie vojen v 21. storočí: 1. pokračuje premena väčšiny armád z konskripčných (zmiešaných) na profesionálne armády; 2. jadrové zbrane „zastarali“ ako vojenskopolitický nástroj a sú dopĺňované nejadrovými strategickými zbraňami a napokon 3. zbrojenie vstúpilo do kozmického prioestoru. (Pozri bližšie: O. Krejčí, *Válka*. Praha: Professional Publishing. 2010. s. 142. ISBN 978-80-7431-029-4).

³⁰ Spracované podľa J. Eichler, *Terrorismus a války v době globalizace*. Praha: UK Karolinum. 2011. s. 33. ISBN 978-80-246-1790-9.

V súčasnosti si je potrebné uvedomiť, že v postmodernom ponímaní vojenstva dochádza k piatim základným zmenám:

1. vzájomné prepojenie občianskej a vojenskej sféry ako štruktúrne tak aj kultúrne rastie;
2. miznú rozdiely vo vykonávaní vojenskej služby medzi jednotlivými zložkami ozbrojených síl, hodnotami, bojovými a podpornými pozíciami;
3. v cieľoch armád (vojenské organizácie) nastáva posun od tradičných bojov k tzv. medzinárodným mierovým misiám, ktoré nevyžadujú tradičné uvažovanie o význame vojenstva;
4. o nasadení armády (ozbrojené sily) v medzinárodných misiách sa čoraz viac rozhoduje medzinárodne – teda mimo národných i nadnárodných štátov;
5. dochádza k internacionalizácii ozbrojených síl.

Do úvahy sa berie fakt, že úlohy pri zaisťovaní bezpečnosti vo vojenskej oblasti plnia *disponybilné skupiny vojenského typu* – armády. Za významné možno po rozpade „jaltského“ bipolárneho systému celosvetovej bezpečnosti považovať zmenu v napĺňaní vonkajšej funkcie týchto disponybilných skupín – teda armád, ktorým postupne končí napĺňanie vonkajšej funkcie vojnovým odstrašovaním.³¹ Túto funkciu začínajú napĺňať bojom s asymetrickým v prevažnej miere nejasne vymedzeným protivníkom.³² Preto spoločnosť cíti potrebu ich čo najskôr pretransformovať do takej novej organizačnej formy, ktorá by zabezpečila čo najkvalitnejšie a najefektívnejšie naplnenie tejto novej funkcie. Spoločnosť chce armádu najprv profesionalizovať, štandardizovať a neskôr integrovať a to najprv do medzinárodných a neskôr do nadnárodných štruktúr. Úplná profesionalizácia ozbrojených síl umožnila spoločnostiam a ich ozbrojeným silám, vyrovnáť sa so situáciou, že na prelome 20. a 21. storočia končia svoju úlohu veľké formálne byrokratické organizácie, majúce zložité a preto nepružné viacstupňové riadenie. Do popredia sa tak dostávajú malé, formálne organizácie, majúce jednoduché jedno alebo dvojstupňové riadenie a vyriešený nákup služieb.

³¹ Armády boli vždy budované z dvoch dôvodov: aby víťazili vo vojnách a aby zastrášovali potencionálneho protivníka. Vojna začína až vtedy, keď zlyhalo odstrašovanie. (Pozri bližšie: O. Krejčí, *Válka*. Praha: Profesional Publishing. 2010. s. 32. ISBN 978-80-7431-029-4).

³² Vojny sa odohrávajú v tých častiach sveta, ktoré definoval Francis Fukuyama vo svojej knihe *Koniec dejín a posledný človek* ako historické (časť sveta, kde príčinou vojny nemusia byť vždy bezpečnostné záujmy štátu). (Pozri: J. Eichler, *Terorismus a války v době globalizace*. Praha: UK Karolinum. 2011. s. 109. ISBN 978-80-246-1790-9).

Takto transformované ozbrojené sily (úplná profesionalizácia) menia aj svoju štruktúru na profesionálne (integrované) *jadro* a *siete* (aktívne zálohy, domobrana, dobrovoľná vojenská služba alebo nákup služieb – využívanie služieb súkromných vojenských spoločností).

Poznatky a posledné skúsenosti z vojenských stretnutí (vojen) postkonfrontačného obdobia (obdobie po skončení studenej vojny, teda po rozpade bipolárneho sveta) sa premietli aj do zmien cieľov a foriem bojovej prípravy vojsk štátov, ktoré niesli hlavnú ťarchu bojovej činnosti.³³

Vojny a vojenské konflikty 21. storočia budú nepravidelné. Protivník bude mať snahu zabíjať čo najväčší počet euroatlantickej civilizácie (teda nielen vojakov) a bude veľmi brutálny, dobre pripravený a vycvičený. Nebude bojovať podľa pravidiel a zásad vedenia vojny, zakotvených v medzinárodných právnych dokumentoch, tvoriacich medzinárodný humanitný právny systém. Protivník bude zákerný a dobre organizovaný do nepravidelných vojenských celkov.

V takýchto vojnách a vojenských konfliktoch budú môcť uspieť iba malé, vysoko mobilné, samostatne pôsobiace, dobre vycvičené vojenské jednotky, schopné manévru (pohybom a paľbou). Tieto štáty sa preto pripravujú na vojny v 21. storočí proti asymetrickému protivníkovi, regrutujúcemu sa z radov vzbúrencov, zločincov a teroristov a to narodných alebo medzinárodných.

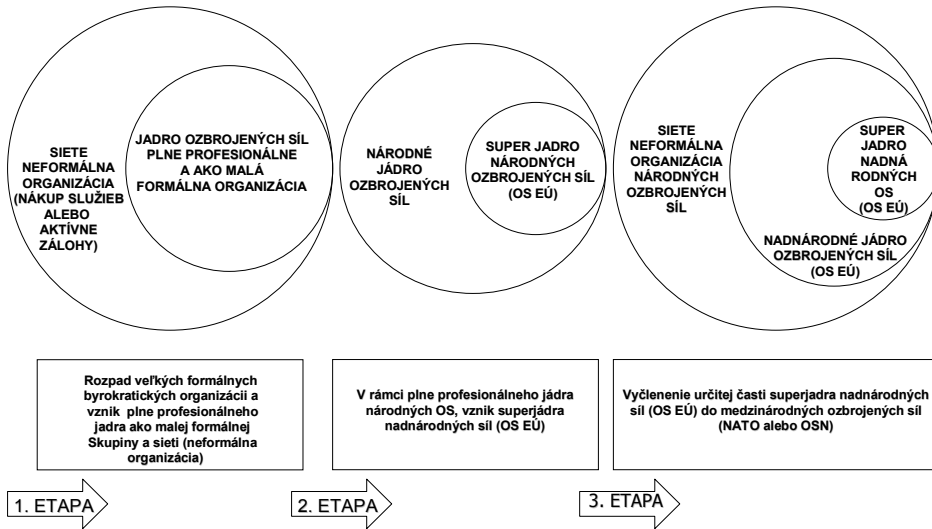
Kvalitatívna zmena bezpečnostnej situácie v Európe a vo svete a profesionalizácia bude od národných štátov vyžadovať, aby štruktúrou svojich ozbrojených síl a obsahom vojenskej výchovy, vyučovania a výcviku profesionálnych vojakov vo väčšej miere reagovali na skutočnosti, ktoré vyplývajú z riešenia globálnych problémov. Vychádzať by mali z toho, že zmena európskeho bezpečnostného prostredia vplyvom posilňovania integrácie Európskej únie v oblasti vojenskej, bude do značnej miery limitovať zmenu národných armád do roku 2025 (Obrázok 3), pričom bude potrebné zobrať do úvahy dva významné limitujúce faktory:

a) *Európsku ústavu*,³⁴ ktorá od 1.12.2009 odštartovala postupný vznik inštitúcií EÚ a teda aj európskych ozbrojených síl, ktorých vznik sa uskutoční v niekoľkých etapách.

³³ Austrália, Veľká Británia a Spojené štáty Americké (USA). (Pozri bližšie: J. Eichler; *Terorismus a války v době globalizace*. Praha: UK Karolinum. 2011. s. 324 – 326. ISBN 978-80-246-1790-9).

³⁴ Pozri: M. Slašťan, a kolektív: *Budúcnosť Európskej únie: Lisabonská zmluva a Slovensko*. Bratislava: MZV SR. 2009. s.55–57. ISBN 978-80-89406-02-9. el. podobu viď: <http://>

b) Existenciu národných štátov s obmedzenou suverenitou (odovzdanie časti národnej suverenity Európskej únii), ktorá podstatne ovplyvní kvalitu a tiež počty národných ozbrojených síl, ktoré budú tvorené na: profesionálnom alebo miličnom základe (domobrana alebo národná garda); na základe aktívnych záloh a v ostatnom čase i dobrovoľnej základnej služby.³⁵

Obr.: 3 Možný vývoj národných ozbrojených síl v ozbrojené sily Európskej únie

Manažmenty jednotlivých armád štátov Európskej únie musia preto dôkladne premyslieť a organizačne vytvoriť kvalitatívne nový, kompatibilný systém komplexnej pritom ale diferencovanej prípravy vojakov týchto možných základných kategórii:

[www.mzv.sk/App/WCM/media.nsf/vw_ByID/ID_910775B27ADDC5BEC1257674002F845B_SK/\\$File/Buducnost_EU_Lisabonska_zmluva.pdf](http://www.mzv.sk/App/WCM/media.nsf/vw_ByID/ID_910775B27ADDC5BEC1257674002F845B_SK/$File/Buducnost_EU_Lisabonska_zmluva.pdf).

³⁵ Česká republika už pred rokom 2005 uvažovala o obdobnej štruktúre svojich ozbrojených síl ako výsledku vývoja vojenstva do roku 2015 – 2025. Navrhovaná štruktúra uvažovala o nadnárodných ozbrojených silách, o ozbrojených silách vzniknutých na základe európskej alebo euroatlantickej postupnej integrácie a napokon zmenené národné ozbrojené sily – národná garda alebo domobrana, kde naberajú na význame aktívne zálohy. (Pozri bližšie: J. Janošec, a kol.: *Bezpečnosť a obrana Českej republiky 2015 – 2025*. Praha: MO ČR. 2005. s. 77 – 79. ISBN 80-7278-303-3).

- *profesionálneho vojaka európskych ozbrojených síl* (nie medzinárodných³⁶), ktorý sa postupne bude vytvárať z vojaka nadnárodných síl ale nebude platený národným štátom priamo, ale cez jeho príspevok na obranu Európskou úniou (Obrázok 4);
- *profesionálneho vojaka integrovaných národných ozbrojených síl*, ktorí už bude pripravovaný a platený národným štátom a bude slúžiť a môcť byť nasadený k obrane len na území národného štátu (Obrázok 5);
- *vojaka dobrovoľníka* (príslušník domobrany alebo národnej gardy a pod., nie však aktívnej zálohy), ktorý bude požívať iba benefity a jeho služba i príprava bude neplatená a len na území národného štátu;
- *príslušníka aktívnych záloh*, ktorý bude získavaný zo všetkých predchádzajúcich kategórii vojakov, najmä však z kategórie profesionálnych vojakov, ktorí skončili aktívnu službu a odišli do zálohy.³⁷

✕

SCHOPNOSŤ PLNÍŤ ÚLOHY VOJENSKÉHO CHARAKTERU NIELN PRE NÁRODNÉ ŠTÁTY EURÓPSKEJ ÚNIE ALE AJ V RÁMCI MEDZINÁRODNÝCH SÍL (NATO, OSN), KTORÉ OPERUJÚ V KTOREJKOLÍVEK ČASTI SVETA
(VÝBORNÁ ZNALOSŤ AKTUALNEJ MEDZINÁRODNEJ SITUÁCIE A DANÉHO PRIESTORU BOJOVÉHO NASADENIA – BOJISKA)

✕

SCHOPNOSŤ SPOLUPRÁCE S BEZPEČNOSTNÝMI ZLOŽKAMI NÁRODNÝCH ŠTÁTOV EURÓPSKEJ ÚNIE PRI PLNENÍ ÚLOH V RÁMCI KRÍZOVÉHO MANAŽMENTU NEVOJENSKÉHO CHARAKTERU
(ŽIVELNÉ POHROMY – ZEMETRASENIE, POVODNĚ, VÍCHOR, LESNÉ POŽIARE, TECHNICKÉ HAVÁRIE, KATASTÓFY – ATOMOVÉ ELEKTRÁRNE, CHEMICKÉ PREVÁDZKY, DOPRAVNÉ HAVÁRIE NA CESTÁCH, ŽELEZNICI A VODE, TIEŽ BOJ S MEDZINÁRODNÝM ORGANIZOVANÝM ZLOČINOM ATĎ.)

✕

SCHOPNOSŤ RIADIŤ VOJENSKÉ VYUČOVANIE A VÝCVIK NADNÁRODNÝCH OZBROJENÝCH SÍL PROFESIONÁLNEHO TYPU

✕

KVALITNÁ JAZYKOVÁ PRÍPRAVA

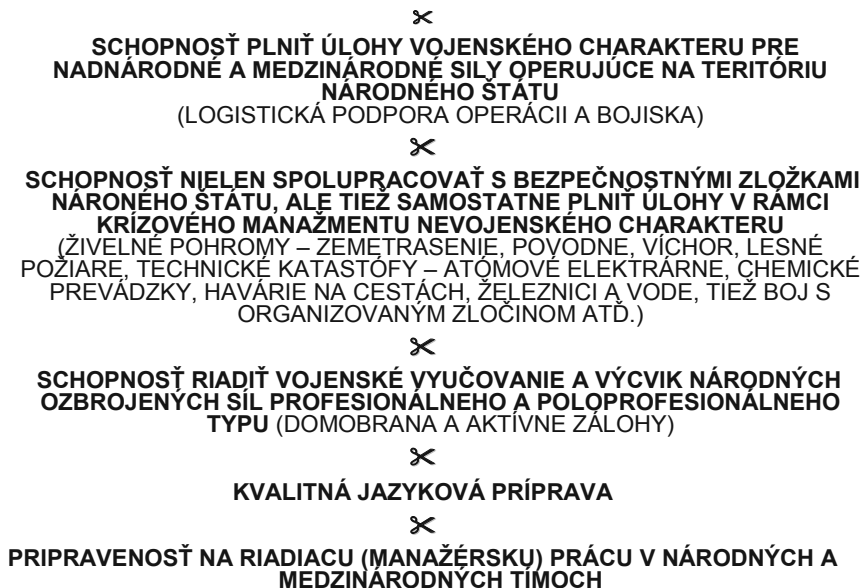
✕

PRIPRAVENOSŤ NA RIADIACU (MANAŽÉRSKU) PRÁCU V NADNÁRODNÝCH A MEDZINÁRODNÝCH TÍMOCH

Obrázok 4: Požiadavky na profesionálneho vojaká 21. stor. (nadanárodné ozbrojené sily)

³⁶ Príslušníci medzinárodných ozbrojených síl tvoria osobitú skupinu. Na ich výber a prípravu bude mať dosah národný i nadnárodný štát, pretože sú nasadené ako národné či nadnárodné vojenské jednotky, ktoré sú schopné spolupracovať. Iná situácia je u nadnárodných ozbrojených síl, na prípravu ktorých národný štát nebude mať dosah. Regrutácia i samotná príprava vojakov bude plne v režii nadnárodného štátu – teda EÚ. Národné štáty budú na ich prípravu prispievať materiálne a metodicky (skúsenosti).

³⁷ Táto kategória sa asi nebude diferencovať pre národné alebo nadnárodné ozbrojené sily, ale bude tvorená pre všetky kategórie – najmä príprava tejto kategórie bude robená pre nadnárodné ozbrojené sily (ozbrojené sily Európskej únie).

Obrázok 5: Požiadavky na profesionálneho vojaka 21. stor. (národné ozbrojené sily)

Takýto, na jednotlivé armádne kategórie rozčlenený systém komplexnej prípravy vojakov, bude potrebné ďalej členiť:

1. podľa socio-profesijných skupín na: prípravu: *mužstva a poddôstojníkov* a prípravu *dôstojníkov a generálov*;
2. podľa jednotlivých etáp profesionalizácie jednotlivca na: *prípravnú* a *rozvojevú*;
3. podľa etáp životného cyklu vojenskej jednotky na: etapu *prípravy na bojové nasadenie*, etapu *bojového nasadenia* a etapu *oddychu*.

Novo sa tvoriaci systém prípravy vojakov bude musieť zamerať pozornosť na tieto dve kategórie vojakov: *profesionálnych vojakov na kontrakt* (tzv. poloprofesionáli, tvoriaci skupinu mužstva a poddôstojníkov a tiež dôstojníci špecialisti) a *vojenských profesionálov* (tvoria ich kariérni dôstojníci, spravidla velitelia).³⁸

³⁸ Zabezpečovanie komplexnej pritom však diferencovanej prípravy vojakov ozbrojených síl Európskej únie by významne napomohla harmonizovať dĺžku služby vojenských profesionálov (dôstojníci a poddôstojníci – špecialisti) na základe dvoch limitov: *vnútorných* (osobnostných), tvorených nielen časom potrebným k získaniu kvalít vojenského profesionála (minimálne do 6 rokov), ale aj časom, ktorý odráža fyzické a psychické opotrebovanie (limity) človeka vo vzťahu k jeho veku (do 35 max. 40 rokov fyzického veku) a *vonkajších* (sociálnych), tvorených prostriedkami, ktoré spoločnosť

Jadro vojenskej organizácie musí zmeniť svoju štruktúru, pretože zoštiehľovanie štruktúry ekonomických a štátnych organizácií sa dotýka tiež štruktúry jadra týchto organizácií. T. zn., že z viacstupňovej štruktúry postupne prejdú na inú, ktorá zabezpečí predošlú kvalitu naplnenia funkcií, ale bude omnoho pružnejšia a tým aj efektívnejšia, čo potvrdzuje aj naplňovanie týchto stanovených úloh:

- zefektívniť fungovanie jadra vojenskej organizácie, čo nevyrieši len plošné znižovanie počtov, preto musí byť v súlade so zmenou jej štruktúry a naplňovaním jednotlivých funkcií organizácie;
- zabezpečiť pružnosť fungovania vojenskej organizácie zjednodušením jej organizačnej štruktúry a vyriešením týchto problémov: a) stanoviť, aký celok tvorí bojovú jednotku a b) jasne definovať riadiaci aparát (veliteľstvo), jeho stupeň;
- jasnejšie a komplexnejšie vymedziť personálnu prácu vo vojenskej organizácii;³⁹
- jasne diferencovať príslušníkov jadra vojenskej organizácie a príslušníkov periferie, čo presne vyjadriť v diferencovaných privilégiách, kontrole a hodnotení výkonov, lojality, korporatívnosti a zodpovednosti a tomu zodpovedajúcej odmene a tiež v spracovaných popisoch činností a vzdelávacích štandardov (profily absolventov škôl a kurzov) a v jednotlivých vojenských kariérach.

Z uvedeného vyplýva, že bude potrebné nielen reformovať a redefinovať poslanie a úlohy ozbrojených síl Slovenskej republiky a riešiť obsah a metódy prípravy ich príslušníkov, ale tiež kvalitatívne zmeniť sociálne zabezpečenie ich príslušníkov tak, aby tieto boli schopné plniť svoju hlavnú úlohu, ktorej obsahom je zaistenie bezpečnosti štátu pred vonkajším

má k dispozícii, ale aj jej postojom k ozbrojeným silám a ochotou tieto prostriedky pre ne vyčleniť. (Pozri bližšie: J. Matis, *Teoreticko-empirická analýza vybraných problémov sociálneho zabezpečenia profesionálnych vojakov Ozbrojených síl Slovenskej republiky*. In: *Komplexné sociálne zabezpečenie vojenského profesionála (el. forma)*. L. Mikuláš: AOS, 2010 s. 10 – 40. ISBN 978-80-8040-406-2).

³⁹ *Personálna práca* sa vo vojenskej organizácii realizuje prostredníctvom činnosti (personálne), ktoré naplňujú tri základné úlohy: *strategickú, konzultatívnu a servisnú*. Je základným nástrojom plnenia cieľov vojenskej organizácie a má mäkkú a tvrdú formu. (Podľa: M. Armstrong, *Řízení lidských zdrojů*. Praha: Grada Publishing a.s. 2002. s. 29. ISBN 80-247-0469-2; J. Robski, *Interpersonal competence in commanding*. In: *Science & Military*, nr 1/Volume 3/2008. s. 34-38. AOS. ISSN 1336-8885 a Kupkovič a kol.: *Podnikové hospodárstvo* Bratislava: Sprint v.fra. 2002 s. 217, 220-222. ISBN 80-88848-93-8).

napadnutím cudzou mocou a plnenie záväzkov medzinárodných dohôd, ktorými je Slovenská republika viazaná.

DISPONYBILNÉ SKUPINY ZAIŠŤUJÚCE NEVOJENSKÚ BEZPEČNOSŤ

Iná situácia nie je ani pri zaisťovaní úloh disponybilnými skupinami národného štátu v oblasti nevojenskej.⁴⁰ Vplyv globalizácie na bezpečnosť sa kriticky hodnotí tiež z pohľadu ľudskej bezpečnosti.⁴¹ Tá sa odlišuje od chápania bezpečnosti všeobecne v rámci bezpečnostných či strategických štúdií, pretože kladie dôraz najmä na ľudský život a jeho dôstojnosť. Integrácia síl a prostriedkov v nevojenskej oblasti sa rieši už na národnej úrovni tým, že sa jednotlivé pohotovostné skupiny sústreďujú do *jednotného národného záchranného systému*, ktorý ale nie je organizáciou alebo inštitúciou, ale je zoskupením zložiek (prvky, subsystémy), ktoré sa podieľajú na riešení mimoriadnej udalosti, pričom zriaďovatelia týchto zložiek sú rôzni.⁴²

Podľa dikcie zákona sa pod pojmom „integrováný záchranný systém“ rozumie záchranný systém, ktorý zabezpečí predovšetkým rýchlu informovanosť, aktivizáciu a efektívne využívanie a koordináciu síl a prostriedkov záchranných subjektov pri poskytovaní bezodkladnej pomoci v tiesni, čo obvykle znamená, že je ohrozený život, zdravie a majetok alebo životné prostredie alebo ak hrozí nebezpečenstvo vzniku mimoriadnej udalosti resp. počas mimoriadnej udalosti. Úroveň bezpečnosti občanov

⁴⁰ Medzi nevojenské riziká a ohrozenia sú podľa obrannej stratégie Slovenskej republiky (rok 2005) zaradené:

1. masívna ilegálna migrácia (spôsobená napätiami a konfliktmi v štátoch juhovýchodnej a východnej Európy);
2. medzinárodný terorizmus a organizovaný zločin;
3. živelné pohromy a priemyselné katastrofy (vrátane nedostatku potravín, havárií jadrových elektrární);
4. pôsobenie zahraničných i domácich subjektov, ktoré ovplyvňuje odhodlanosť štátu a občanov zabezpečiť jeho obranu.

(<http://www.sme.sk/c/15388/rizika-a-ohrozenia-obrany-podla-obrannej-strategie.html#ixzz2dSWZRjOG>)

⁴¹ Š. Waisová, *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*: In: *Human Development report 1993*. Praha: Portál. 2005. s.68 ISBN 80-7178-390-0.

⁴² (Zo zákona je „...*Integrovaný záchranný systém... koordinovaný postup jeho zložiek pri zabezpečovaní ich pripravenosti a pri vykonávaní činností a opatrení súvisiacich s poskytovaním pomoci v tiesni.*“ (Pozri: § 2 ods. 1 zákona č. 129/2002 Z. z. o integrovanom záchrannom systéme).

členských štátov Európskej únie je hodnotená rýchlosťou, kvalitou a dostupnosťou služieb obyvateľstvu v situáciách, kedy je priamo ohrozený život alebo zdravie jednotlivca a verejnosti alebo ich bezpečnosti, súkromného alebo verejného vlastníctva alebo životného prostredia alebo iný stav, následkom ktorého je postihnutý subjekt odkázaný na poskytnutie bezodkladnej pomoci.

V Slovenskej republike zabezpečuje služby obyvateľstvu v oblasti záchranných činností integrovaný záchranný systém, v ktorom podľa dikcie zákona pôsobia tieto zložky: *základné záchranné zložky* a *ostatné záchranné zložky*.

- *základné záchranné zložky* tvoria: Hasičský a záchranný zbor; záchranná zdravotná služba; kontrolné chemické laboratóriá civilnej ochrany; Horská záchranná služba a napokon Banská záchranná služba;
- *ostatné záchranné zložky* tvoria: vyčlenené sily a prostriedky ozbrojených síl Slovenskej republiky; obecné a mestské hasičské zbory; závodné hasičské útvary a zbory; pracoviská vykonávajúce štátny dozor alebo činnosti podľa osobitých predpisov; jednotky civilnej ochrany; obecná polícia; Slovenský Červený kríž a napokon iné právnické a fyzické osoby, ktorých predmetom činnosti je poskytovanie pomoci pri ochrane života, zdravia a majetku občanov;
- *samostatnú zložku* tvoria: *útvary Policajného zboru Slovenskej republiky*, ktoré majú v integrovanom záchrannom systéme osobitné postavenie pričom na poskytovaní bezodkladnej pomoci v tiesni sa podieľajú v rozsahu úloh Policajného zboru.

Základom organizačnej infraštruktúry integrovaného záchranného systému sú na Slovensku koordinačné strediská integrovaného záchranného systému zriadené na obvodných úradoch v sídle kraja. Ich prioritnou úlohou je koordinácia činností účastníkov integrovaného záchranného systému pri poskytovaní pomoci v tiesni pôsobiacich v územnej pôsobnosti kraja. Činnosť koordinačných stredísk integrovaného záchranného systému personálne zabezpečujú operátori. Sú to zástupci Hasičského a záchranného zboru, záchrannej zdravotnej služby a obvodného úradu v sídle kraja. Z technického hľadiska sú tieto koordinačné strediská integrovaného záchranného systému vybavené komplexným komunikačným a informačným systémom, ktorý umožňuje spracovanie tiesňového volania vrátane identifikácie a lokalizácie volajúceho. Odborná pripravenosť

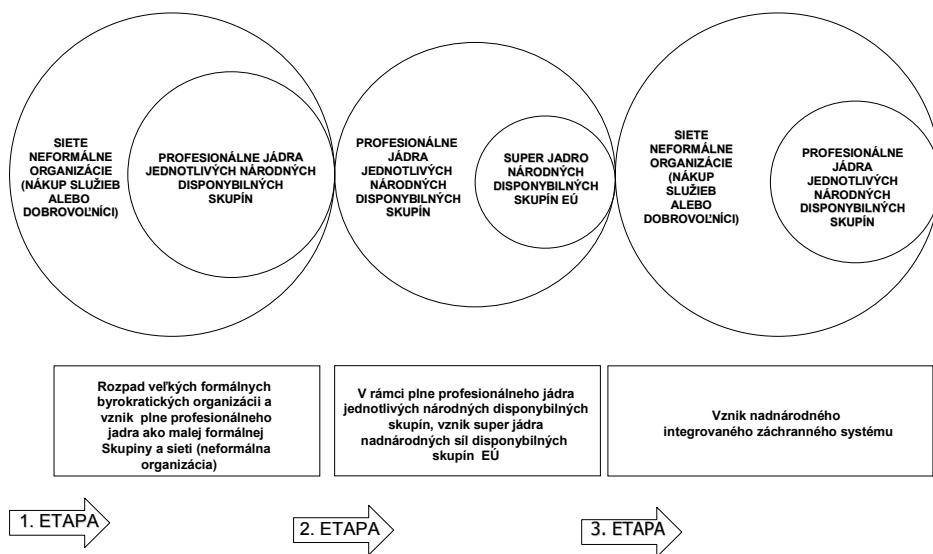
operátorov koordinačných stredísk integrovaného záchranného systému je orientovaná na ich schopnosť zabezpečiť postihnutým adekvátnu odbornú a najmä rýchlu pomoc.

Aby mohlo dôjsť k integrácii národných integrovaných záchranných systémov v rámci Európskej únie je potrebné uskutočniť prechod od slubne sa rozvíjajúcej spolupráce k integrácii. Mnohokrát sa intergácia ztotožňuje so spoluprácou. Aby mohla úspešne fungovať spolupráca v oblasti zaistenia bezpečnosti občanov Európskej únie a aby bola integrácia národných bezpečnostných systémov efektívna, je potrebné vykonať určitú štandardizáciu národných integrovaných záchranných systémov.

Vysoký stupeň štandardizácie organizačnej štruktúry integrovaného záchranného systému na národnej úrovni dosiahla Česká a Slovenská republika. Zloženie a ciele integrovaného záchranného systému Českej republiky sú obdobné ako na Slovensku. V Českej republike sa integrovaným záchranným systémom rozumie koordinovaný postup jeho jednotlivých zložiek pri príprave na mimoriadne udalosti a pri uskutočňovaní záchranných a likvidačných prác. Je tak isto ako v Slovenskej republike tvorený *základnými* a *ostatnými* zložkami, pričom:

- a) *Základné zložky* tvoria: Hasičský záchranný zbor Českej republiky a jednotky požiarnej ochrany; Zdravotnícka záchranná služba a Polícia Českej republiky.
- b) *Ostatné zložky* tvoria: vyčlenené sily a prostriedky ozbrojených síl Českej republiky, ostatné ozbrojené bezpečnostné zbory, ostatné záchranné zbory, orgány ochrany verejného zdravia, havarijné, pohotovostné a iné služby, zariadenia civilnej ochrany, neziskové organizácie a združenia občanov a tiež odborné zdravotnícke zariadenia na úrovni fakultných nemocníc pre poskytovanie špecializovanej starostlivosti obyvateľstvu v čase krízových stavov.

Z uvedeného vyplýva, že štruktúra, ciele a úlohy integrovaných záchranných systémov Slovenskej a Českej republiky sú už štandardizované na vysokom stupni, čo umožňuje na začiatku prvej etapy integrácie kvalitnú spravidla dvojstrannú medzištátnu spoluprácu pri riešení bezpečnosti nevojenského charakteru. Umožňuje tiež postupný prechod od medzištátnej spolupráce k medzištátnej a neskôr k nadnárodnej integrácii. (Obrázok 6)

Obrázok 6 Možný vývoj integrácie národných disponibilných skupín do Európskej únie v horizonte 2025

Vychádzať treba z toho, že náročnosť úloh pri zaistovaní bezpečnosti⁴³ štátov Európskej únie v oblasti nevojenskej vyžaduje:

- vybudovať Európsky integrovaný záchranný systém;
- štandardizovať nielen štruktúry národných integrovaných záchranných systémov na národnej úrovni ale tiež výcvik príslušníkov integrovaných záchranných systémov na národnej a neskôr na nadnárodnej úrovni (Obrázok 7 a 8);
- transformovať súčasnú medzištátnu spoluprácu pri zabezpečovaní preventívnych a intervenčných úloh do vytvorenia nadnárodného (európskeho) integrovaného záchranného systému.

Je potrebné pripustiť skutočnosť, že nastal čas aby sa otázkami bezpečnosti zaoberali spoločenské vedy a samostatná veda o bezpečnosti (sekuritológia). Zároveň je potrebné začať integrovanú prípravu manažérov bezpečnosti a zasahujúceho personálu (krízového manažmentu). Nastal čas vymedziť, ktoré spoločenské vedy a novovzniknutá veda o bezpečnosti – sekuritológia, sa budú na tejto príprave podieľať.

⁴³ Pozri práce: Murdza K. *Bezpečnosť a bezpečnostná orientácia v globálnej rizikovej spoločnosti*. Bratislava: APZ, 2005. 156 s. ISBN 80-8054-356-6.; Hofreiter L. *Securitológia*. L. Mikuláš: AOS, 2006. 138 s. ISBN 978-80-8040-310-2; L. F. Korzeniowski, *Podstawy nauk o bezpieczeństwie*. Warszawa: Difin, 2012. 298 s. ISBN 978-83-7641-518-5.

**SCHOPNOSŤ PLNÍŤ ÚLOHY NEVOJENSKÉHO CHARAKTERU PRE
NADNÁRODNÉ A MEDZINÁRODNÉ SILY OPERUJÚCE NA TERITÓRIU
NÁRODNÉHO ŠTÁTU
(LOGISTICKÁ PODPORA OPERÁCII A PRIESTORU KRÍZY)**

**SCHOPNOSŤ NIELEN SPOLUPRACOVAŤ S BEZPEČNOSTNÝMI ZLOŽKAMI
NÁRODNÉHO ŠTÁTU, ALE TIEŽ SAMOSTATNE PLNÍŤ ÚLOHY V RÁMCI
KRÍZOVÉHO MANAŽMENTU NEVOJENSKÉHO CHARAKTERU
(ŽIVELNÉ POHROMY – ZEMETRASENIE, POVODNE, VÍCHOR, LESNÉ
POŽIARE, TECHNICKÉ KATASTÓFY – ATÓMOVÉ ELEKTRÁRNE, CHEMICKÉ
PREVÁDZKY, HAVÁRIE NA CESTÁCH, ŽELEZNICI A VODE, TIEŽ BOJ
S ORGANIZOVANÝM ZLOČINOM ATĎ.)**

**SCHOPNOSŤ USKUTOČNOVAŤ BEZPEČNOSTNÉ VZDELÁVANIE
PRÍSLUŠNÍKOV NÁRODNÝCH FORMÁCII INTEGROVANÝCH SYSTÉMOV
PROFESIONÁLNEHO A DOBROVOLNÍCKEHO TYPU**

**PRIPRAVENOSŤ NA RIADIACU (MANAŽÉRSKU) PRÁCU V NÁRODNÝCH A
MEDZINÁRODNÝCH TÍMOCH (FORMÁCIÁCH)**

Obrázok 7 Požiadavky na príslušníka dostupnej skupiny 21. storočia
(národné záchranné integrované systémy)

**SCHOPNOSŤ PLNÍŤ ÚLOHY NEVOJENSKÉHO CHARAKTERU NIELEN PRE NÁRODNÉ
ŠTÁTY EURÓPSKEJ ÚNIE ALE AJ V RÁMCI MEDZINÁRODNÝCH KRÍZOVÝCH TÍMOV,
KTORÉ OPERUJÚ V KTOREJKOLÍVEK ČASTI SVETA**

(VÝBORNÁ ZNALOSŤ AKTUÁLNEJ MEDZINÁRODNEJ SITUÁCIE A DANÉHO
PRIESTORU NASADENIA –)

**SCHOPNOSŤ SPOLUPRÁCE S BEZPEČNOSTNÝMI A ZÁCHRANNÝMI ZLOŽKAMI
NÁRODNÝCH ŠTÁTOV EURÓPSKEJ ÚNIE PRI PLNENÍ ÚLOH V RÁMCI KRÍZOVÉHO
MANAŽMENTU NEVOJENSKÉHO CHARAKTERU**

(ŽIVELNÉ POHROMY – ZEMETRASENIE, POVODNE, VÍCHOR, LESNÉ POŽIARE,
TECHNICKÉ HAVÁRIE KATASTÓFY – ATÓMOVÉ ELEKTRÁRNE, CHEMICKÉ
PREVÁDZKY, DOPRAVNÉ HAVÁRIE NA CESTÁCH, ŽELEZNICI A VODE, TIEŽ BOJ
S MEDZINÁRODNÝM ORGANIZOVANÝM ZLOČINOM ATĎ.)

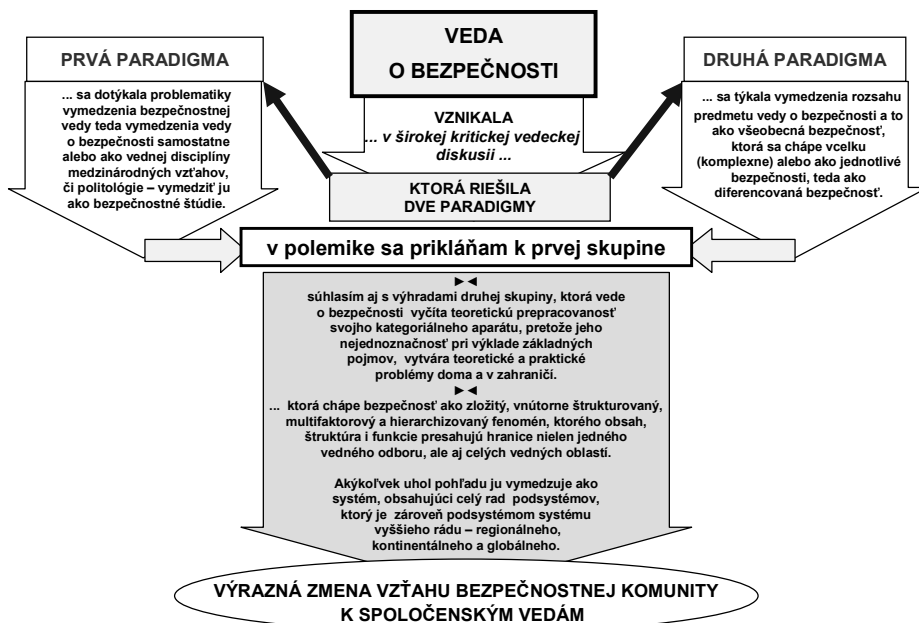

**SCHOPNOSŤ USKUTOČNOVAŤ BEZPEČNOSTNÉ VZDELÁVANIE PRÍSLUŠNÍKOV
NADNÁRODNÝCH KRÍZOVÝCH PROFESIONÁLNYCH TÍMOV**

**PRIPRAVENOSŤ NA RIADIACU (MANAŽÉRSKU) PRÁCU V NADNÁRODNÝCH
A MEDZINÁRODNÝCH TÍMOCH**

Obrázok 8 Požiadavky na príslušníka dostupnej skupiny 21. storočia
(nadržanné záchranné integrované systémy)

Obrázok 9: Súčasné paradigmy vedy o bezpečnosti (sekuritológie)

3. SPOLOČENSKÉ VEDY O BEZPEČNOSTI A VZNIK SEKURITOLÓGIE

Vznik vedy o bezpečnosti sprevádzala pomerne široká kritická vedecká diskusia riešiaci dve paradigmy: Prvá sa týkala problematiky vymedzenia bezpečnostnej vedy (vymedziť vedu o bezpečnosti samostatne alebo ju vymedziť ako vednú disciplínu medzinárodných vzťahov či politológie – ako bezpečnostné štúdie). Druhá sa týkala vymedzenia rozsahu predmetu bezpečnostnej vedy – či ako všeobecnú bezpečnosť, ponímanú komplexne alebo diferencovane ako jednotlivé bezpečnosti.⁴⁴ Ani dnes nie je v týchto otázkach úplne jasno. (Obrázok 9)

⁴⁴ Pozri práce: F. Škvrnda, *K vojenskociologickéj charakteristike bezpečnostných hrozieb*. In: *Vojenské obzory* č.2, roč. 8. Bratislava: VIA MO SR. 2001. ISSN 1335-2598. s. 3 – 18.; R. Laml, *Príspevok k vymedzeniu pojmov „hrozba“ a „riziko“* In: *Vojenské obzory* č.1, roč.11. Bratislava: VIA MO SR. 2005. ISSN 1335-2598. s. 15 – 25.; Murdza K. *Bezpečnosť a bezpečnostná orientácia v globálnej rizikovej spoločnosti*. Bratislava: APZ, 2005. 156 s. ISBN 80-8054-356-6.; Škvrnda F.: *Securitológia ako interdisciplinárny predmet*. In: *Science & Military*, č. 2, roč. I, L. Mikuláš. AOS. 2006. ISSN 1336-8885 s.73 – 77. J. Janošec, *Securitológia – nauka o bezpečnosti a nebezpečnosti*. In: *Vojenské rozhledy*, č. 3, XVI (XXXVIII), Praha: MO ČR.. 2007. ISSN 1210-3292 s. 3 – 13; L. F. Korzeniowski, *Securitológia. Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych*.

Nadalej pretrvávajú polemiky k týmto paradigmám, ktoré otvárajú ďalšie možné problémy. Tieto problémy je potrebné riešiť a to najmä pri tvorbe kategoriálneho aparátu vedy o bezpečnosti, ktorý má umožniť identifikovať nosné prvky systému a zabezpečiť tak komunikáciu v rámci danej vedy a tiež komunikáciu tejto vedy s okolím.⁴⁵

V tejto polemike sa prikláňam ku skupine, ktorá poníma bezpečnosť ako zložitý, vnútorne štrukturovaný, multifaktorový a hierarchizovaný jav, ktorého obsah, štruktúra i funkcie presahujú hranice jedného vedného odboru i celých vedných oblastí. T. zn., že akýkoľvek uhol pohľadu ju vymedzuje ako systém, obsahujúci celý rad podsystémov, ktorý je zároveň podsystémom vyššieho systému – regionálneho, kontinentálneho a či globálneho.⁴⁶ Musím súhlasiť aj s výhradami druhej skupiny, ktorá vede o bezpečnosti vyčíta nízku teoretickú prepracovanosť svojho kategoriálneho aparátu. Je si potrebné uvedomiť, že nejednoznačnosť pri používaní a pri výklade základných pojmov vytvára teoretické a praktické problémy nielen na domácej pôde ale tiež v zahraničí.

Ak si uvedomíme, že najväčšie zvraty v 21. storočí sa neuskutočnia zásluhou technického rozvoja, ale pretavením klasických predstáv o postavení človeka v prírode a spoločnosti do predstáv modernej, postmodernej a post-postmodernej spoločnosti, potom sa musí v bezpečnostnej komunite výraznejšie zmeniť vzťah k spoločenským vedám a to s dôrazom na nové chápanie bezpečnosti, na širší pohľad na bezpečnosť obohatený predovšetkým o jej vojensko-politické vnímanie a ďalšie jej dimenzie akými sú: celospoločenská dimenzia (vnímanie bezpečnosti v ekonomickej, sociál-

Kraków: EAS 2008. s. 308. ISBN 978-83-925072-1-5; L. Hofreiter, *Securitológia*. L. Mikuláš: AOS, 2006. 138 s. ISBN 978-80-8040-310-2; P. Tyrala, *Securitológia ako interdisciplinárny vedný odbor, holisticky skúmajúci teóriu a prax bezpečnosti*. In: *Vojenské reflexie č. 1, roč. V*. L. Mikuláš: AOS. 2010. ISSN 1336-9202. s.102 – 113. L. F. Korzeniowski, *Podstawy nauk o bezpieczeństwie*. Warszawa: Difin, 2012. 298 s. ISBN 978-83-7641-518-5.

⁴⁵ Pozri bližšie články: Z. Kříž, M. Mareš, P. Suchý, *Sekuritologie – pavěda, nikoliv meta-věda*. In: *Obrana a strategie č. 2, roč.2*. Brno: UO. 2007. ISSN 1214-6463. s.117 – 124. L. Hofreiter, *Apológia bezpečnostnej vedy*. In: *Obrana a strategie č. 1, roč.3*. Brno: UO. 2008. ISSN 1214-6463. s.101 – 111.

⁴⁶ Pozri bližšie práce: L. Hofreiter, *Apológia bezpečnostnej vedy*. In: *Obrana a strategie č. 1, roč.3*. Brno: UO. 2008. ISSN 1214-6463. s.102 – 104 a F. Škvrnda, *O sociologickom chápaní bezpečnosti*. In: *Sociológia pre armádu a bezpečnosť. (Zborník príspevkov členov vojenskej sekcie SSS na výročnú vedeckú konferenciu.)* Bratislava: MO SR. 2008. ISBN 978-80-89261-17-8. s. 91-127.

nej a kultúrnej sfére); enviromentálna dimenzia (enviromentálna bezpečnosť) a napokon tiež dimenzia každodennosti⁴⁷ (teda bezpečnosť práce, zdravia, rodiny, psychologická bezpečnosť, bezpečnostné vzdelávanie). Tento pohľad vyžaduje systémový prístup ku skúmaniu bezpečnosti.⁴⁸ Jeho podstata je v tom, že všetka spoločenská činnosť pri zaistovaní bezpečnosti je posudzovaná ako otvorený dynamicky sa rozvíjajúci systém, tvorený sústavou vnútorných a vonkajších väzieb. Nové prístupy k ponímaniu a objasňovaniu bezpečnosti môžeme vo vnútri novo sa formujúcej vedy o bezpečnosti diferencovať na tie, ktoré bezpečnosť chápu ako:

- *spoločenský jav univerzálneho (globálneho) charakteru*, ktorý súvisí s existenciou, fungovaním a vývojom každého sociálneho subjektu v jeho prostredí (kultivovanom a tiež prírodnom) – zjednodušene možno bezpečnosť vymedziť aj ako univerzálny sociálny jav (univerzálny fenomén) a v rámci neho ako jav antropocentrický;
- *sociálny jav (fenomén)*, ktorý vzniká v interakcii subjektov a to nielen v sociálnej sfére, ale tiež v ďalších sférach spoločnosti (ekonomická, politická a kultúrna) a v prírodnom prostredí (ekologická sféra) – zjednodušene teda možno bezpečnosť vymedziť ako osobitý sociálny fenomén);

⁴⁷ Každodennosť je ponímaná buď ako všednosť, teda ako neustále sa opakujúce denné sociálne činnosti v materiálnej alebo duchovnej sfére človeka alebo tiež ako sféra existencie človeka v spoločnosti – teda nielen doma v svojom súkromí. Nie je ju však možné stotožňovať s celým životom spoločnosti, ale iba s odrazom tohto života v jednotlivcovi, čo sa u neho napokon prejaví v spôsobe života ľudí (sociálnej skupine) a životnom štýle tohto jednotlivca. Každodennosť sa môže chápať ako povrchová vrstva sociálnej reality (jej obal), v ktorej sa hromadia rozmanité prejavy jej ústredného jadra, tvoreného celistvou a súvislou vrstvou sociálneho života jednotlivcov, ktorá doslova prerezáva všetky jeho sféry, dotýkajúc sa skoro všetkých jeho stránok, vrátane práce, výchovy, vzdelávania, verejnej aktivity, rodinného života, súkromia – zdravie, osobné záujmy, potreby, hodnotový systém atď. (Pozri: J. Matis, *Spôsob života a životný štýl*. L. Mikuláš: LIA. 2002. s. 5 – 6. ISBN 80-968719-8-6 a tiež D. Alijevova, *Každodennosť ako objekt sociologického skúmania*. In: *Sociológia* č. 4, roč.19, Bratislava: SÚ SAV.1987, ISSN 1336-8613. s. 393 – 409).

⁴⁸ Základom systémového prístupu je vzťah celku a časti. Celok, podľa svojich základných charakteristík, významu a rolí vo vzťahu na jeho obsah a možnosti neznamená len sumu svojich častí, resp. prvkov. Celok vo svojej štruktúre (systém) predstavuje novú kvalitu, ktorou sa nevyznačujú jeho jednotlivé časti (podsystemy alebo prvky). Nová kvalita, ktorá je vlastná danému systému vznikla ako výsledok spolupôsobenia jeho častí. (Pozri: L. Hofreiter, *Apológia bezpečnostnej vedy*. In: *Obrana a stratégie* č. 1. roč.3. Brno: UO. 2008. ISSN 1214-6463. s.107).

– *technicko-administratívny jav*, ktorý je spojený s rôznymi činnosťami a utváraním formálnych a neformálnych vzťahov a je regulovaný konkrétnymi normami (najmä však legislatíva) – zjednodušene možno bezpečnosť vymedziť aj ako praktický jav;⁴⁹

Veda o bezpečnosti musí brať do úvahy aj prístupy k ponímaniu a objasňovaniu bezpečnosti z *vonku*, prístupy iných vied (prírodných, spoločenských a technických), ktoré je ešte možné z rôznych aspektov rozčleniť na prístup:

- *filozofický a sociologický*, kde ešte vo filozofii a sociológii absentujú rozsiahlejšie a relatívne komplexnejšie práce na tému bezpečnosť, no tieto vedy už začínajú nastoľovať a riešiť parciálne problémy a otázky bezpečnostného charakteru. Pojem *filozofia bezpečnosti* sa zatiaľ chápe skôr v hovorovom význame (bezpečnosť automobilov, informačných systémov), ako vo význame filozofickom (predmet, či objekt skúmania vedy o bezpečnosti a vzťah medzi teóriou a praxou). Tiež *sociológia bezpečnosti* sa len teoreticky formuje najmä na modernistickom pohľade. Základy postmodernistického sociologického pohľadu na bezpečnosť je možno pozorovať v prácach Urlicha Becka,⁵⁰ Zigmunda Baumana⁵¹ a v Kodanskej škole, ktorá nastoľuje otázku odklonu od objektivistického ponímania bezpečnosti a postupnému príklonu k chápaniu bezpečnosti ako hodnoty subjektu – individuálna bezpečnosť;⁵²
- *politologický a internacionalistický* (medzinárodné vzťahy), v ktorom pri nastoľovaní problémov bezpečnostného charakteru stále dominuje a prevláda vojensko-politický pohľad na bezpečnosť vo svete, premietajúci sa do skutočnosti, že v základných paradigmách medzinárodných

⁴⁹ F. Škvrnda, *O sociologickom chápaní bezpečnosti*. In: *Sociológia pre armádu a bezpečnosť*. (Zborník príspevkov členov vojenskej sekcie SSS na výročnú vedeckú konferenciu.) Bratislava: MO SR. 2008. ISBN 978-80-89261-17-8. s. 99.

⁵⁰ Pozri: U. Beck, *Riziková spoločnosť*. Praha: SLON. 2004. 431 s. ISBN 978-80-7419-047-6.

⁵¹ Pozri: Z. Bauman, *Úvahy o postmoderní dobe*. Praha: SLON. 1995. 165 s. ISBN 80-85850-12-5; Z. Bauman, *Individualizovaná spoločnosť*. Praha: Mladá fronta. 2004. 291 s. ISBN 80-204-1195-X a tiež Bauman Z.: *Komunita hľadanie bezpečia vo svete bez istôt*. Bratislava: Vydavateľstvo spolku slovenských spisovateľov, spol. s r.o. 2006. 122 s. ISBN 80-8061-225-0.

⁵² Pozri bližšie: Š. Waisová, *Od národnej bezpečnosti k mezinárodnej bezpečnosti*. *Kodanská škola na križovatke štrukturalného realismu, anglické školy a sociálneho konstruktivismu*. In: *Mezinárodní vztahy* č. 3, roč. 39. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, v.v.i. 2004. ISSN 0323-1844 s. 66 – 86.

vzťahoch (neorealistickej a neoliberalnej) naďalej prevažuje modernistický pohľad.

- *geopolitický*, ktorý zaistovanie bezpečnosti rieši nastolením geopolitickej rovnováhy pomocou geopolitických aktérov, ktorými v geopolitickej literatúre sú nielen štáty ako kľúčoví geopolitickí aktéri, ale tiež národy, civilizácie, kontinentálna a morská moc atď. Geopolitickí aktéri sa z hľadiska sily a schopnosti mocensko-politického pôsobenia delia na: *malé a stredné moci, veľmoci a supervelmoci*.⁵³
- *ekonomický* (sociálno-ekonomický), ktorý sa pri nastoľovaní a riešení bezpečnosti zameriava najmä na zabezpečenie stability fungovania kapitalistickej spoločnosti, t.zn. spoločnosti založenej na trhovom princípe a to ako v lokálnych (národných) tak aj globálnych (celosvetových) procesoch. Novo sa tvoriaci pohľad na riešenie bezpečnosti v ekonomickej oblasti kladie dôraz na človeka, rodinu, komunitu a štát⁵⁴ a tiež na otázky etiky v podnikaní (teda na tzv. neekonomické prístupy).⁵⁵
- *prírodný, vedecko-technický a enviromentálny* (ochranársky), ktorý je spojený s politikou zelených. Bezpečnosť človeka, sociálnych skupín, ľudskej spoločnosti a celého ľudstva sa rieši cez prizmu ich vzťahu k prírode a technike.⁵⁶ Do tohto pohľadu sa začleňujú tiež názory kritizujúce súčasnú podobu globalizácie.⁵⁷ V tomto prístupe sa bezpečnosť chápe

⁵³ Š. Volner, *K teoretickým a metodologickým aspektom skúmania geopolitického pôsobenia*. In: *Medzinárodné vzťahy*. Č. 2, roč. II. Bratislava: FMV EU Vyd. Ekonóm. 2004. ISSN 1336-1562 s. 15-23.

⁵⁴ Pozri práce: D. Schweickart, *Po kapitalizme ekonomická demokracia*. Bratislava: Vydavateľstvo spolku slovenských spisovateľov, spol. s.r.o. 2010. 208 s. ISBN 978-80-8061-428-7; M. Jiráňková, *Národní státy v globálních ekonomických procesech*. Praha: Profesional Publishing. 2010. 124 s. ISBN 978-80-7431-025-6; I. Švihlíková, *Globalizace a krize souvislosti a scénáře*. Všeň: Grimmus. 2010. 291 s. ISBN 978-80-87461-01-3 a napokon I. Haluška, *Budúcnosť globálnej ekonomiky (Teória a prax humanistickej ekonomiky)*. Bratislava: IRIS. 2011. 437 s. ISBN 978-80-89256-65-5.

⁵⁵ Pozri: D. Smreková.– Z. Palovičová, *Podnikateľská a enviromentálna etika*. Bratislava: IRIS. 1999. 144 s. ISBN 80-88778-85-9.

⁵⁶ Pozri bližšie: F. Janouch, *Myslím zeleně, proto volím jadro*. Praha: Akropolis. 2011. 350 s. ISBN 978-80-87481-46-2.

⁵⁷ Pozri práce: G. Soros, *Kriza globálneho kapitalizmu*. Bratislava: Kaligram. 1999. 28 s.3. ISBN 80-7149-270-1; G. Ritzer, *Mcdonaldizace společnosti*. Praha. Academia, 2003. 176 s. ISBN 80-200-1075-0; Z. Brzezinski, *Volba – globální nadvláda nebo globální vedení*. Praha: Mladá Fronta. 2004. 292 s. ISBN 80-204-1179-8; I. Wallerstein, *Úpadek americké moci (USA v chaotickém světě)*. Praha: SLON. 2005. 286 s. ISBN 80-86429-44-X; K. Ivanička, *Globalistika*. (Poznávanie a riešenie problémov súčas-

skôr ako praktický než teoretický problém⁵⁸ a niekedy prekračuje hranice našej Zemegule a zaoberá sa jej bezpečnosťou vo vesmíre (astronómia a jej vedné smery).

- *morálno-etický*, ktorý bezpečnosť skúma ako rovnováhu medzi narušovaním práv jednotlivca a potrebou kolektívnej bezpečnosti, čo sa môže dosiahnuť iba v etickom prostredí jednotlivých bezpečnostných zložiek a ich činností (vojnová a vojenská etika,⁵⁹ etika spravodajských služieb,⁶⁰ etika vo verejnej správe,⁶¹ etické kódexy atď.)
- *informačno-komunikačný*, ktorý rieši zaistenie informačnej bezpečnosti a ochrany celého informačného priestoru na danom teritóriu (domácnosť, obec, mesto, región, štát, skupina štátov), ktorý sa označuje aj pojmom digitálny priestor (kyberpriestor). Informačná bezpečnosť má multilaterálny charakter (zladuje záujmy vlastníkov IKT, ich používateľov a napokon právnických a fyzických osôb, ktorých údaje sa v IKT spracovávajú) a chráni IKT pred činiteľmi, ktoré ich môžu znefunkčniť ako: prírodné vplyvy, technické poruchy, ľudské chyby a omyly, škodlivé softvéry, cieľavedomé útoky, počítačová kriminalita a medzinárodný terorizmus.⁶²

ného sveta). Bratislava: Ekonómia. 2006. 283 s. ISBN 80-8078-028-5.; A. Tokárová, *Globalizácia a jej sociálny rozmer*. In: *Zborník referátov z vedeckej konferencie z medzinárodnou účasťou. „Sociálna práca – ľudské práva – vzdelávanie dospelých“* Prešov: FF PU. 1998. ISBN 80-88885-49-3. s. 102 – 117.; A. Tokárová, *Globalizovaný svet, kvalita života a vzdelanie*. In: *Zborník z príspevkov z vedeckej konferencie z medzinárodnou účasťou. „Kvalita ľudského života a ľudské práva v kontextoch sociálnej práce a vzdelávania dospelých“* Prešov: FF PU. 2002. ISBN 80-8068-088-4. s. 22 – 25. a napokon J. Matis, *Vybrané problémy globalizácie*. In: *Sociológia pre armádu a bezpečnosť. (Zborník príspevkov členov vojenskej sekcie SSS na výročnú vedeckú konferenciu.)* Bratislava: MO SR. 2008. ISBN 978-80-89261-17-8. s. 69 – 90.

⁵⁸ Pozri práce: M. Rees, *Naše poslední hodina. Přežije lidstvo svůj úspěch?* Praha: Dokořán. 2005. 240 s. ISBN 80-7363-004-4 R. Dahlke, *Čím onemocněl svět? Moderní mýty ohrožují naši budoucnost*. Praha: IKAR. 2004. s. 249. ISBN 80-249-0380-6.

⁵⁹ Pozri: J. Kudlička –Z. Korčoková, *Etika vojenského profesionála, morálka a mravnosť*. In: *Vojenská osveta č. 1/2008* Bratislava: GŠ OS SR. 2008 s. 43 – 73. ISBN 978-80-969458-4-9.

⁶⁰ Pozri: J. Kohutiar, *Spravodajská etika*. Z anglického originálu preložil ŠIŠA, P. ABSD. SK 2006. <http://www.absd.sk/upload/file/Kohutiar%20-%20Spravodajsk%C3%A1%20etika.pdf>.

⁶¹ Pozri: E. Sičaková–D. Zemanovičová, *Konflikt záujmov, etika a etický kódex vo verejnej správe*. Bratislava: TIS, Rober Vico – vydavateľstvo. 2000. s. 38 – 53. ISBN 80-907382-7-5.

⁶² Pozri bližšie: Národná stratégia pre informačnú bezpečnosť schválená 27. augusta 2008 uznesením vlády SR č. 570/2008. s. 4.

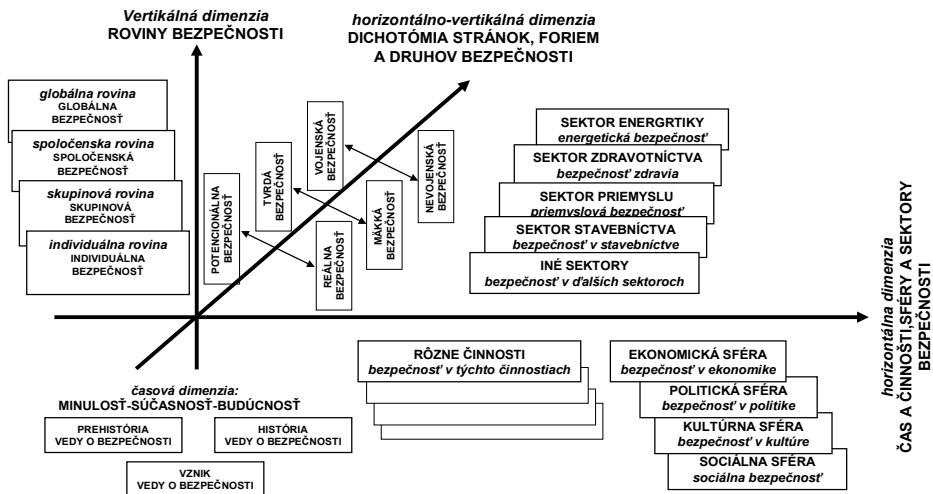
Veda o bezpečnosti (sekuritológia) musí medzi vlastnými prístupmi k vymedzeniu svojho predmetu – bezpečnosti a prístupmi iných vied a vedných disciplín k bezpečnosti (aspekty bezpečnosti) robiť výrazný rozdiel, pretože inak nedokáže vymedziť seba samú ako teoreticko-empirickú vedu. Nebude to však jednoduché, pretože bude treba utlmiť „boom“ zvýšeného záujmu o bezpečnostnú problematiku (bezpečnosť) spoločenských vied a neodbornú medializáciu, politizáciu, a komercializáciu otázok bezpečnosti zo začiatku 90. rokov minulého storočia.

Nové chápanie bezpečnosti sa spája s Kodanskou školou, zoskupenou okolo Baryho Buzana. Nový prístup poňatia bezpečnosti postupne prerástol do skúmania širšieho okruhu problémov bezpečnosti a vytvoril podmienky na vznik novej teórie bezpečnosti – vedy o bezpečnosti, ktorá za základné atribúty takzvanej všeobecnej bezpečnosti považuje: *rozvoj, multidimenziálnosť a viacvrstvovosť bezpečnosti, nárast významu nevojenskej bezpečnosti a počtu bezpečnostných aktérov a tiež nedeliteľnosť a asymetriu bezpečnosti* (symetria a disymetria moci) atď.⁶³

V súvislosti s formovaním novej teórie bezpečnosti – vedy o bezpečnosti, nastala potreba spresniť pohľad Kodanskej školy na bezpečnosť, ktorú táto škola vníma len ako súčasť skúmania svojho predmetu (bezpečnosť v medzinárodných a vnútropolitických vzťahoch), cez prizmu novo sa tvoriacej vedy o bezpečnosti, pre ktorú bezpečnosť nie je len objekt pohľadu (obsah bezpečnostnej štúdie), ale objektom skúmania (predmetom vedy). Rôzne typy bezpečnostných štúdií (teoretické pohľady rôznych vied a vedných disciplín na zaistenie bezpečnosti svojho predmetu) sú predmetom teoretickej analýzy sekuritológie, ktorej výsledky spresňujú obraz o všeobecnej bezpečnosti – bezpečnosti ako celku. (Obrázok 10) Obrázok 10 graficky vyjadruje zložitnosť ponímania *všeobecnej bezpečnosti* z multi-dimenzionálneho-viacvrstvovo-časopriestorového aspektu. Zložitnosť tejto definície bezpečnosti vyplýva z rôznych prístupov vedy o bezpečnosti a tiež iných vied k bezpečnosti. Zložitnosť vyjadruje dichotómia pohľadu vedy o bezpečnosti a iných vied na bezpečnosť, ktorou sa usiluje veda o bezpečnosti od týchto vied odlišiť. Ak sa totiž v minulosti utvárali nové vedy a vedné disciplíny vyčleňovaním zo všeobecnejších vied, v súčasnosti

⁶³ Pozri bližšie: F. Škvrnda, *Sociálno-ekonomické aspekty bezpečnosti v postmodernej spoločnosti globalizujúceho sa sveta*. In: *Sociálna a ekonomická núdza – bezpečnosť jedinca a spoločnosti*. (Zborník príspevkov). Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety. 2009. s. 248–258. ISBN 978-80-89271-63-4.

sa vytvárajú stieraním hraníc medzi nimi a vytvárajú sa do istej miery ako *metavedy* – teda ako syntéza osobitých vied a vedných disciplín, s logickou pridanou synergetickou a vlastnou hodnotou.⁶⁴ Paradoxom je, že veda o bezpečnosti nielen zovšeobecňuje pohľady jednotlivých vied na zaistenie bezpečnosti skúmaného predmetu, ale vytváraním komplexného obrazu bezpečnosti a prístupov k jej skúmaniu dáva návod pre jej čiastkové skúmanie v jednotlivých vedách.

Obrázok 10: Multidimenzionálno-viacvrstvovo-časopriestorové poňatie bezpečnosti

Keďže z uvedeného vyplýva, že veda o bezpečnosti ponímaná ako *metaveda*, teda syntéza čiastkových poznatkov ostatných vied a vedných disciplín, ich ďalší rozvoj nenarušuje, bolo by vhodné pojmovo rozlišovať *pohľad odborníkov ostatných vied* na bezpečnosť od *pohľadu odborníkov vedy o bezpečnosti*. Pohľady odborníkov ostatných vied na konkrétnu bezpečnosť, ktoré vznikli ako vedľajší produkt zaistenia bezpečnosti svojho skúmaného predmetu, by sa mohli nazývať *štúdie* o čiastkovej bezpečnosti, preto že riešia bezpečnosť, ktorá je súčasťou celkovej, teda širšej bezpečnosti.⁶⁵ Vychádzam z toho, že pohľad odborníkov spracujúcich bez-

⁶⁴ Pozri: A. Rašek a kol.: Tvorba základů bezpečnostní vědy. *Vojenské rozhledy* č.: 1/2007, roč. 16 (48). Praha: MO ČR-AVIS. 2007. s. 22. ISBN 1210-3292.

⁶⁵ Je zřejmé, že predmet bezpečnostnej vedy nemôže byť bezbrehý, ale musí byť funkčný. Nie je však možné prehliadnúť, že bezpečnostné a vojenské problémy sú z kauzáln-

pečnostné štúdie sa odlišuje od pohľadu odborníkov bezpečnostnej vedy, ktorí rozpracovávajú bezpečnosť ako svoj predmet, teda v oveľa širšom poňatí bezpečnosti.⁶⁶

Zároveň beriem do úvahy skutočnosť, že poznatky ostatných vied o čiastkových problémoch zaistenia bezpečnosti tvoria len podklady pre teoretickú základňu vedy o bezpečnosti (tvoria len rôzne úhly pohľadov – feda sú štúdie čiastkovej bezpečnosti).⁶⁷

Tvoriaca sa veda o bezpečnosti – sekuritológia, musí akceptovať, že do tvorby a najmä používania jej kategoriálneho aparátu vstupuje okrem ostatných vied a vedných disciplín tiež bezpečnostná prax, akceptujúca širšie poňatie bezpečnosti pri tvorbe komplexného systému bezpečnosti, tvoreného: orgánmi a inštitúciami s medzinárodnou (teda globálnou) a nad štátnou pôsobnosťou (celosvetové a kontinentálne rozhodovacie orgány a výkonné zložky); orgánmi a inštitúciami s celoštátnou pôsobnosťou

ho hľadiska sekundárne. Vznikajú najskôr ako derivát zretazovania primárnych príčin, rôznych deviácií a konfliktov v ekonomickej, sociálnej, environmentálnej a iných oblastiach. Bezpečnostné problémy je možné vyriešiť iba vyriešením primárnych príčin. Preto predmet vedy o bezpečnosti tvorí táto problematika: 1. Bezpečnosť ako pilier trvalo udržateľného rozvoja a kvality života; 2. Rozšírené, komplexné poňatie bezpečnosti a jeho splikácia vo výučbe a vzdelávaní; 3. Modernizácia bezpečnosti a jej aplikácia pri rozvoji bezpečnostného systému a napokon 4. Modernizácia bezpečnostnej legislatívy a strategických dokumentov. (Pozri bližšie A. Rašek a kol.: *Tvorba základů bezpečnostní vědy. Vojenské rozhledy č.: 1/2007*, roč. 16 (48). Praha: MO ČR-AVIS. 2007. s. 22. ISBN 1210-3292.)

⁶⁶ Pod pojmom „rozšírenej bezpečnosti“ nie je možné vidieť jedinú ucelenú teóriu alebo model. Zatiaľ ani neexistuje jeho definícia. Ide skôr o vymedzenie niekoľkých základných princípov a najmä o spôsob myslenia a postupného hľadania odpovedí na otázky, ktoré sa teraz vynorili po dlhých rokoch relatívne ustáleného a konsenzuálneho pohľadu na problematiku „bezpečnosti“. Neexistuje žiadny záväzný výklad tohto „rozširovania“, ba skôr naopak, autori kladú dôraz na rôzne aspekty jeho princípov. (Pozri bližšie: A. Rašek a kol.: *Tvorba základů bezpečnostní vědy. Vojenské rozhledy č.: 1/2007*, roč. 16 (48). Praha: MO ČR-AVIS. 2007. s. 23. ISBN 1210-3292.)

⁶⁷ V prípade bezpečnostnej vedy sa jedná okrem už rozširujúceho sa okruhu subjektov a objektov celkom logicky i o syntézu najvšeobecnejších poznatkov blízkých vedných disciplín – vojenskej vedy, sociológie vojenstva a s ňou spojených užších vedných disciplín – sociológie vojny a sociológie armády, ďalej vojenskej histórie, vojenskej ekonomie (vojnovkej ekonomiky), vojenskej psychológie, vojenského práva, medzinárodného práva, demografie, kriminológie, sociálnej patológie, sociológie deviantného správania, psychopatológie, sociológie moci, filozofie, ekonomie, politológie, ekológie, etiky, vojnovkej a vojenskej etiky, axiológie, geografie a ďalších vedných disciplín. (A. Rašek a kol.: *Tvorba základů bezpečnostní vědy. Vojenské rozhledy č.: 1/2007*, roč. 16 (48). Praha: MO ČR-AVIS. 2007. s. 23. ISBN 1210-3292.)

(štátna moc – zákonodárna, výkonná a súdna, výkonné zložky – ozbrojené sily, bezpečnostné a záchranné zbory a služby a spravodajské služby) a napokon orgánmi a inštitúciami s regionálnou (kraj a okres) alebo miestnou (mesto a obec) pôsobnosťou (orgány výkonnej a súdnej moci a ozbrojené bezpečnostné a záchranné zbory a služby).

Stranou vedy o bezpečnosti nemôžu zostať ani názory bezpečnostnej komunity, pôsobiacej mimo štruktúru bezpečnostného systému ku ktorej radíme spoločenstvo: politikov, diplomatov, vojakov, novinárov, publicistov, expertov na bezpečnostnú politiku, akademikov, vysokoškolských študentov, predstaviteľov obranného priemyslu atď. Toto spoločenstvo môže vystupovať ako poradná alebo expertná platforma v problematike bezpečnostnej politiky v širokom kontexte a to predovšetkým vo vzťahu k praxi – t. zn. k jednotlivým prvkom bezpečnostného systému.

Zo stručnej analýzy prístupov veľkého počtu relevantných subjektov a objektov, podieľajúcich sa na riešení bezpečnostných problémov, je jasné, že pre novú vedu o bezpečnosti a tiež bezpečnostnú prax ešte nemusia byť ich názory a navrhované opatrenia funkčné. Nie všetky tieto subjekty a objekty bezpečnosti sa musia či môžu podieľať na riešení bezpečnostných problémov. Pre ich eliminovanie a riešenie je treba zvoliť funkčné moduly prípravy riadiacich a výkonných zložiek bezpečnostného systému v národnom, medzinárodnom i nadnárodnom merítke.

4. PRÍPRAVA KRÍZOVÉHO MANAŽÉRA A MANAŽÉRA BEZPEČNOSTI

Ak chceme zabezpečiť kvalitnú prípravu krízových manažérov a manažérov bezpečnosti je potrebné presne definovať tieto pojmy a jasne vymedziť základné rozdiely v obsahu týchto pojmov. Za základné východisko pre vysvetlenie rozdielov považovať vymedzenie vzťahu pojmov bezpečnosť a kríza. Ak bezpečnosť vymedzíme ako stav, v ktorom sa daný subjekt necíti byť ohrozený z aspektu svojej existencie, svojich záujmov, potrieb alebo hodnôt⁶⁸ a krízu ako vrcholný stav deja alebo činnosti, ako neľahkú situáciu, obdobie úpadku, nebezpečný stav alebo zmätok, potom môžeme pripustiť, že kríza (stav, či situácia) tvorí spolu s rizikom (potenciálne nebezpečenstvo) a ohrozením (aktuálne nebezpečenstvo či potenciálna kríza) obsah pojmu bezpečnosť. Sú to teda základné pojmy, používané pri popisovaní stavu a úrovne bezpečnosti.

⁶⁸ L. Hofreiter, *Bezpečnosť, bezpečnostné riziká a ohrozenia*. Žilina: EDIS vyd. ŽU. 2004. s.14. ISBN 80-8070-181-4.

BEZPEČNOSTNÝ MANAŽMENT

Bezpečnostný manažment (Security Management) možno vymedziť ako špecifickú zámernú činnosť, zameranú na odvrátenie alebo aspoň minimalizáciu bezpečnostných rizík, resp. bezpečnostných ohrození rôznej povahy, ktoré obsahujú prvky rizikového, krízového, havarijného a hodnotového manažmentu. Jeho obsah je tvorený logickou postupnosťou krokov, ktoré sú vykonávané s cieľom zabránenia vzniku, prejavov alebo minimalizovať bezpečnostné riziká a ohrozenia jednotlivcov, sociálnych skupín alebo celých spoločností. Bezpečnostný manažment predstavuje tiež logický súhrn poznatkov o princípoch, metódach a postupoch riadenia v oblasti zaistovania bezpečnosti.

Tento súhrn poznatkov je využívaný i v príprave odborníkov v oblasti bezpečnosti, preto sa pojmom bezpečnostný manažment označuje aj skupina ľudí, ktorých úlohou je riadenie bezpečnosti a správa vytvoreného bezpečnostného systému resp. prevádzka a kontrola technických prostriedkov bezpečnostného systému – výkonný manažment. Systém manažmentu bezpečnosti (bezpečnostný manažment) je organizovaný prístup k riadeniu (manažovaniu) bezpečnosti, zahrňajúci potrebné organizačné členenie, tiež rozdelenie zodpovednosti, pravidiel a postupy.

Ak vychádzame z toho, že bezpečnosť je súčasťou rozhodovacieho procesu a to na všetkých riadiacich úrovniach (stupne manažmentu – líniový, stredný, vrcholový) danej organizácie, potom hlavnú zodpovednosť za organizáciu systému bezpečnosti v tejto organizácii (jeho vytvorenie, alokáciu zdrojov, kontrolu efektivity fungovania a jeho presadzovanie) nesie vrcholový manažment, ktorý je vybavený zodpovedajúcimi právomocami. Súčasťou kvalifikácie jeho členov sa stávajú spôsobilosti bezpečnostného manažmentu.

Vrcholový manažment organizácie sa stáva zodpovedný za naplňovanie zásad, pravidiel a cieľov bezpečnosti, ktoré:

1. odrážajú formy, metódy a prostriedky, ktoré zabezpečujú dosiahnutie, udržanie a zlepšenie bezpečnosti, bezpečnostných výkonnostných ukazovateľov;
2. definujú ciele, ktoré chce spoločnosť a daná organizácia v oblasti bezpečnosti dosiahnuť;
3. prispievajú k budovaniu kultúry bezpečnosti v danej organizácii.

Manažér bezpečnosti je v takomto prípade menovaný vrcholovým manažmentom danej organizácie a v systéme manažmentu bezpečnosti tejto

organizácie je kontaktnou osobou, ktorá však nemá konečnú zodpovednosť za bezpečnosť v danej organizácii. Aj bezpečnostný výbor vytvorený v danej organizácii je iba odborným poradným zborom pre vypracovávanie odporúčaní vrcholovému manažmentu a manažér bezpečnosti je spravidla jeho tajomníkom. Používanie pojmu *manažér bezpečnosti* považujem v tomto prípade za nepresné, pretože manažér bezpečnosti bez právomoci a kompetencii je skôr bezpečnostný administrátor (technik), preto by pomenovanie tejto jeho pozície lepšie vystihoval pojem *bezpečnostný referent alebo technik*.

Kvalitná príprava manažérov bezpečnosti obsahujúca nielen ich teoretickú prípravu, ale tiež prax, popretkávanú nielen rôznymi formami ďalšieho vzdelávania a sebazvdelávania ale aj ich motiváciou k ďalšiemu vzdelávaniu a tlakom danej organizácie i celej spoločnosti na dodržiavanie etického kódexu manažéra bezpečnosti, vyžaduje jasne vymedziť kvalifikačné požiadavky na *manažéra bezpečnosti* (riadiaci oblasť bezpečnosti) a na *referenta bezpečnosti* (koordinátor bezpečnosti). Táto potreba vzniká preto, lebo sa ukazuje, že manažérom bezpečnosti sa stáva každý manažér všeobecne a vrcholový osobito. Súčasťou ich kvalifikácie sa stávajú totiž okrem iných spôsobilostí tiež spôsobilosti bezpečnostného manažmentu.

Prioritnou úlohou je preto vytvorenie podmienok (organizačných, legislatívnych, materiálnych a finančných ale i sociálneho zabezpečenia), aby sa v rámci manažmentu študoval predmet manažment bezpečnosti a aby sa manažment a najmä vrcholový manažment musel neustále vzdelávať a zdokonaľovať svoje majstrovstvo, a tak si zvyšovať svoju kvalifikáciu v oblasti bezpečnostného manažmentu aj po ukončení riadneho štúdia – teda v praxi. Požiadavky na vzdelávanie manažéra bezpečnosti ako jednej zo súčasti jeho kvalifikácie by teda mali vychádzať z konkrétneho profesijného programu práce manažéra bezpečnosti príslušnej odbornosti alebo profesie a napĺňať tak aspoň minimálny štandard povolania manažéra bezpečnosti.

KRÍZOVÝ MANAŽMENT.

Lepšia situácia je už v oblasti prípravy krízového manažmentu (hasiči, vojaci, policajti, záchranné zbory atď.), ktorých podmienky pre nasadenie, ich kompetencie a činnosť pri nasadení sú presne vymedzené. Krízový manažment, chápaný ako súčasť bezpečnostného manažmentu, je z pohľadu svojho postavenia presnejšie vymedzený ako bezpečnostný manažment. Vymedzuje sa najčastejšie ako súhrn činností, ktoré sú spojené s monito-

rovaním rizikových činiteľov, so samotnou prevenciou vzniku krízových situácií, s plánovaním, organizovaním, uskutočňovaním a kontrolou činností určených na vytváranie podmienok k predchádzaniu vzniku krízových situácií a na samotné riešenie krízových situácií – ako dôsledku neriešených alebo nedoriešených rizík.

V súčasnosti ešte nie sú doriešené otázky vzťahu krízového a bezpečnostného manažéra. Nie vždy sa totiž manažér bezpečnosti po vzniku krízy (krízová situácia, krízový stav) automatický stáva krízovým manažérom a rieši vzniknutú krízovú situáciu (krízový stav). Existuje variant, v ktorom vrcholový manažment vznikom krízy stráca doterajšie kompetencie v oblasti bezpečnosti a nastupuje nový tzv. krízový manažment, ktorý má iné kompetencie. Aj bezpečnostný výbor ako poradný orgán vrcholového manažmentu sa v tomto variante mení na výbor krízový – tzv. krízový štáb, s novými a to riadiacimi a rozhodovacími kompetenciami a tiež novou zodpovednosťou. Preto je v súčasnosti príprave krízového manažéra venovaná omnoho väčšia pozornosť a obsah jeho prípravy sa prelína s prípravou manažéra v oblasti bezpečnosti.

Všeobecne a nekonkrétne formulované požiadavky na kvalifikáciu manažérov bezpečnosti (bezpečnostných, nie krízových manažérov) sťažujú ich výber na jednotlivé pozície a neumožňujú presne stanoviť nielen ciele, obsah, rozsah a prostriedky na ich prípravu ale aj požiadavky na výsledky tejto prípravy – teda na *kurikulum* najmä vysokoškolsky pripravovaných manažérov bezpečnosti. Napriek zatiaľ neexistujúcim presne vymedzeným požiadavkám na kvalifikáciu manažéra bezpečnosti a krízového manažéra existujú rôzne pohľady na ich kvalifikačné požiadavky, ktoré možno zhrnúť a konkretizovať aj takto:

- vysoká odborná úroveň z odboru, v ktorom sa bezpečnosť zabezpečuje a kríza rieši;
- metodologické zvládnutie riadenia (manažovania) procesu zabezpečenia bezpečnosti a krízy, spojené s dôkladným poznávaním konkrétnych metód, ktoré umožnia praktické využitie poznatkov prírodných, technických a spoločenských vied k ďalšiemu skvalitneniu riadenia tohto procesu;
- sociálna kompetencia, ktorá vyjadruje schopnosť manažéra bezpečnosti správne sa orientovať v zložitých sociálnych situáciách, vytvárať a viesť študijne tímy a zabezpečovať klímu tvorivej a efektívnej spolupráce;
- manažérske vzdelanie zabezpečujúce zvládnutie základných riadiacich funkcií;

- skúsenosti z výkonu povolania (profesie) manažéra bezpečnosti a tomu zodpovedajúci stupeň identifikácie (stotožnenie sa) s týmto povoláním – prax;
- osobnostné kvality manažéra bezpečnosti, ku ktorým možno zaradiť najmä: tvorivosť; spoľahlivosť; zodpovednosť; pracovnú samostatnosť a sebamotiváciu;

Z uvedeného vyplýva, že sú rozdielne požiadavky na kvalifikačný profil manažéra bezpečnosti nielen daného odboru (technický a sociálny) a jeho sektorov (priemysel, doprava, poľnohospodárstvo, bankovníctvo štátna správa, samospráva, školstvo atď.). Tieto rozdielne požiadavky vyplývajú tiež z konkrétnej pozície manažéra bezpečnosti v tomto sektore. Existujú autori, ktorí vychádzajú z toho, že tieto požiadavky vyplývajú z jednotlivých dimenzií bezpečnosti, ktoré možno rozčleniť na dva základné dimenzie: vojenskú (agresia, šírenie ZHN, regionálne konflikty) a nevojenskú (sociálna, politická, ekonomická, ekologická) bezpečnosť.⁶⁹ Pri vymedzení základných charakteristických znakov súčasného manažéra bezpečnosti je potrebné brať do úvahy skutočnosť, že to musí byť osobnosť, ktorá je schopná a ochotná zobrať na seba riziká vyplývajúce z procesu udržiavania bezpečnosti, čo sa pri prijímaní na vysokoškolské štúdium nerobí na všetkých školách.

Je si potrebné uvedomiť, že iba štrukturálna zmena školskej sústavy, cieľov, obsahu, metód a foriem ich výchovy a vzdelávania sama o sebe proces utvárania súčasného manažéra bezpečnosti neskvalitní. Pred spoločnosťou preto v súčasnosti stojí úloha vychovať manažéra bezpečnosti a krízového manažéra pre 21. storočie. Ich výraznou črtou (rysom) je nezištné napĺňanie svojich ambícií a cieľov, čo nebudú spájať len s osobnou kariérou. Všetku svoju energiu a schopnosti zamerajú na dosiahnutie nadpriemerných výsledkov vo všetkom čo robia. Pochopením toho, že kariéru za nich robia výsledky ich činnosti.⁷⁰

⁶⁹ Pozri bližšie práce: J. Eichler, *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. Praha: MO ČR. 2006. s. 16–20. ISBN 80-7278-326-2, Š. Volnér, *Problémy bezpečnosti v 21. století*. B. Bystrica: EAC. 2005. s. 9–18. ISBN 80-969306-1-3; K. Murdza, *Bezpečnost a bezpečnostná orientácia v globálnej rizikovej spoločnosti*. Bratislava: APZ. 2005. s. 59 – 77. ISBN 80-8054-335-6 a tiež K. Čukan, –D. Polonský, –F. Škvrnda, *Sociologické pohľady na úplnú profesionalizáciu ozbrojených síl*. Bratislava: MO SR. 2005. s. 27 – 30. ISBN 80-88842-91-3.

⁷⁰ Pozri bližšie: J. Mužík, *Manažment vo vzdelávaní dospelých*. Praha: Eurolex Bohemia. 2000, s.31. ISBN 80-86432-00-9.

KVALIFIKÁCIA KRÍZOVÉHO MANAŽÉRA A MANAŽÉRA BEZPEČNOSTI

Kvalitu práce manažéra bezpečnosti a krízového manažéra, tiež potrebné zmeny v bezpečnostnom systéme možno dosiahnuť nielen svedomitou, iniciatívnou, tvorivou a vysoko motivovanou činnosťou každého manažéra bezpečnosti a krízového manažéra, ale tiež vytvorením takého systému ich prípravy, ktorý zabezpečí ich vysokú kvalifikáciu, ktorej jadro tvorí kvalitné vzdelanie. Kvalitné vzdelávanie manažérov bezpečnosti a krízových manažérov sa nevzťahuje iba na ich teoretickú prípravu, ale tiež na ich prax. Tá musí byť popretkávaná formami ďalšieho vzdelávania a sebavzdelávania. Stranou nemôže zostať ani ich motivácia k ďalšiemu vzdelávaniu a tiež dodržiavanie etického kódexu manažéra bezpečnosti a krízového manažéra. Za prioritnú úlohu sa považuje vytvorenie takých podmienok (organizačných, legislatívnych, materiálnych a finančných a tiež sociálneho zabezpečenia), aby manažérovi bezpečnosti a krízovému manažérovi stálo za to neustále sa vzdelávať, zdokonaľovať svoje majstrovstvo a zvyšovať si tak svoju kvalifikáciu.

Kvalifikácia sa všeobecnei vymedzuje ako syntéza troch komponentov: *vzdelania, praxe* a tiež *individuálnych predpokladov jednotlivca*. Kvalifikácia sa z aspektu sociológie výchovy a sociológie práce vymedzuje v dvoch významoch a to ako:

- *kvalifikácia práce*, predstavujúca súbor požadovaných schopností a spôsobilostí, ktoré zodpovedajú požiadavkám, vyplývajúcim z konkrétnej pracovnej činnosti;
- *kvalifikácia pracovníka*, kedy je definovaná ako pracovníkom získaný súbor vlastností (vedomosti, zručnosti, návyky a spôsobilosti), ktoré sú potrebné pre daný pracovný proces, teda suma toho, čo vie pracovník robiť.⁷¹

Podstata takto vymedzenej kvalifikácie spočíva v schopnosti vykonávať určitú činnosť a je spravidla tvorená: duševnou a fyzickou spôsobilosťou, teoretickými vedomosťami všeobecného a tiež odborného charakteru, ktoré boli získané vzdelávaním a praktickými skúsenosťami.

Medzi vzdelaním a kvalifikáciou existuje bezprostredná súvislosť, no nie sú to obsahovo totožné pojmy. Vzdelanie je iba jednou zo zložiek kvalifikácie. Preto nie je možné redukovať kvalifikačnú úroveň, ktorá je vyjadrením stupňa skutočných odborných vedomostí, zručností, návykov a spô-

⁷¹ Dušan Polonský – Jozef Matis, *Vybrané kapitoly zo sociológie výchovy a vzdelávania dospelých v ozbrojených silách*. L. Mikuláš: VA. 2003. s. 33. ISBN 80-8040-220-5.

sobilostí využívaných daným pracovníkom k výkonu určitých pracovných činnosti v praxi, len na úroveň dosiahnutého vzdelania.

Kvalifikáciu manažéra bezpečnosti sa môže konkrétne vymedziť ako súhrn všeobecne manažérskych a odborných vedomostí a osobitých manažérskych návykov, zručnosti, skúsenosti a spôsobilosti, ktoré sú potrebné pre výkon činnosti, zabezpečujúcej bezpečnosť a to:

- buď bezpečnosť konkrétnej sociálnej skupiny alebo spoločnosti, či spoločenskva (región, mesto, dedina, komunita, a pod.)
- alebo bezpečnosť v konkrétnom povolani (profesia), chápaného vzťahovo (staticky) ako sociálny jav alebo procesuálne (dynamicky) ako súhrn činnosti, vedúcich k zmene.

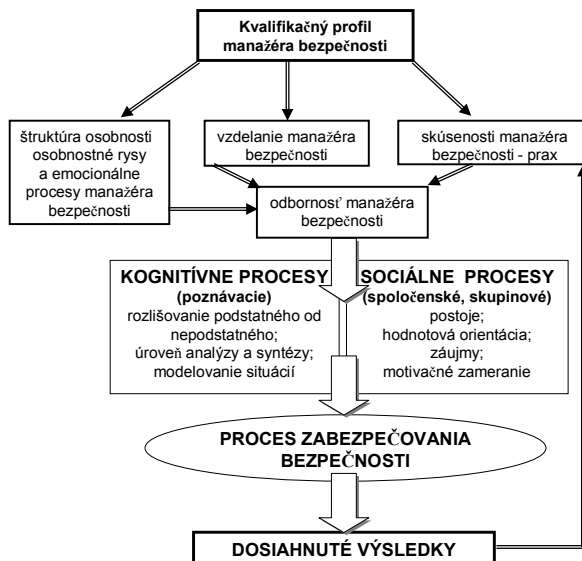
Najčastejšie sa nadobúda všeobecným a odborným vzdelávaním, samostatnou prípravou (vzdelávaním) a praxou. Kvalifikáciu manažéra bezpečnosti možno stručne vymedziť aj ako schopnosť vykonávať povolanie (profesiu) manažéra bezpečnosti. Požiadavky na kvalifikáciu manažéra bezpečnosti by teda mali vychádzať z konkrétneho profesiogramu práce manažéra bezpečnosti príslušnej odbornosti alebo profesie a naplňať aspoň minimálny štandard povolania manažéra bezpečnosti. Takto všeobecne a nekonkrétne formulované požiadavky na kvalifikáciu manažérov bezpečnosti ale nie nie krízových manažérov, sťažujú ich výber na jednotlivé pozície a neumožňujú presne stanoviť ciele, obsah, rozsah a prostriedky ich prípravy a požiadavky na výsledky tejto prípravy – na *kurikulum* najmä vysokoškolsky pripravovaných manažérov bezpečnosti.

Napriek zatiaľ neexistujúcim presne vymedzeným požiadavkám na kvalifikáciu manažéra bezpečnosti (profesiogram a štandard povolania manažéra bezpečnosti) existujú v súčasnej pedagogickej a sociologickej (sociológia výchovy) literatúre rôzne pohľady na kvalifikačné modely. Jeden z týchto pohľadov na takýto model súčasných požiadaviek na kvalifikáciu manažéra bezpečnosti je možné zhrnúť a konkretizovať napríklad aj takto:

- vysoká odborná úroveň z odboru, v ktorom sa čiastková bezpečnosť zabezpečuje;
- metodologické zvládnutie riadenia (manažovania) procesu zaistenia všeobecnej bezpečnosti, spojeného s dôkladným poznávaním konkrétnych metód, ktoré umožnia praktické využitie poznatkov prírodných, technických a spoločenských vied k ďalšiemu skvalitneniu riadenia tohto procesu;
- sociálna kompetencia, ktorá vyjadruje schopnosť manažéra bezpečnosti správne sa orientovať v zložitých sociálnych situáciách (tímová spolu-

- práca alebo vedenie tímu), vytvárať a viesť pracovné tímy a zabezpečovať klímu tvorivej a efektívnej spolupráce;
- manažérske vzdelanie zabezpečujúce zvládnutie základných riadiacich funkcií;
 - skúsenosti z výkonu povolania (profesie) manažéra bezpečnosti a tomu zodpovedajúci stupeň identifikácie (stotožnenie sa) s týmto povolaním – prax;
 - osobnostné kvality manažéra bezpečnosti, ku ktorým možno zaradiť najmä: tvorivosť; spoľahlivosť; zodpovednosť; pracovnú samostatnosť a sebamotiváciu;

Kvalifikačný profil manažéra bezpečnosti (krízového manažéra) sa najčastejšie poníma ako výsledok vzájomného ovplyvňovania (interaktívneho pôsobenia) jednotlivých osobností (osobnostné vlastnosti), odbornosti (profesie), vzdelania a praktických skúseností (prax), pričom sa berú do úvahy determinujúce činitele, ktoré sú tvorené kognitívnymi (poznávanie), emocionálnymi (city) a sociálnymi (spoločenské a skupinové) procesmi. Výstupy týchto procesov smerujú do kľúčovej činnosti manažéra bezpečnosti a krízového manažéra – zabezpečenia bezpečnosti a zvládnutie krízy (Obrázok 11).

Spracované podľa: MAJERČÁK, P. – FARKAŠOVSKÁ, V.: Osobnosť riadiaceho pracovníka v súčasných podmienkach modernej trhovej ekonomiky. In: *Manažment v teórii a praxi*. Roč. 1, Rok 2005. č. 2. s. 8. ISSN 1336-7137 a tiež STYBLO, J.: *Personální management*. Praha: GRADA. 1993. s. 23. ISBN 80-85424-92-4

Obrázok 11: Model kvalifikačného profilu manažéra bezpečnosti

Manažéra bezpečnosti (krízového manažéra), ponímaného ako daný sociálny typ osobnosti, možno vymedziť prostredníctvom týchto socioprofesijných kvalít:

- odbornosťou,
- korporatívnosťou (*profesiová kultúra a tradičná profesiová a manažérska etika*),
- zodpovednosťou
- sociálnou kvalifikáciou (tiež sociálna kompetencia ako jej vyšší stupeň).

Tieto kvality generujú ďalšie subcharakteristiky a vytvárajú nielen predpoklady, ale aj určitý cieľový model, na základe ktorého sa v konkrétnej praxi utvára reálny manažér bezpečnosti (krízový manažér).

Sociálnu kompetenciu možno charakterizovať ako pripravenosť daného manažéra bezpečnosti (krízového manažéra), na základe zručnosti a spôsobilosti, rýchlo hľadať a v praxi využívať optimálne varianty rozličných spôsobov správania a činností, ktoré vedú k efektívnym výsledkom sociálneho styku v jeho profesiovom konaní. Sociálna kompetencia má základ v sociálnych dimenziách osobnosti a utvára sa v procese sociálneho učenia. Jej prejavy sú situačne podmienené a determinované:

- celkovou rozvinutosťou, zrelosťou a integrovanosťou danej osobnosti, jej vlastnou motivačnou štruktúrou a prosociálnou zameranosťou, pripravenosťou primeraným spôsobom regulovať svoje správanie v rozličných situáciách a to na základe zodpovedajúceho systému postojov, hodnôt a názorov, ktoré umožňujú v súlade s cieľom prijímať také konceptuálne modely správania, ktoré sú v danej sociálnej situácii vhodné a primerané, ktoré berú ohľad na seba a na iných;

- rozvinutou schopnosťou citlivej sociálnej percepcie v zmysle: sebahodnotenia a úcty; vnímania druhých a napokon citlivosti na sociálne situácie z aspektu významu pre seba (individuálny), pre jednotlivých členov skupiny (skupinový) a tiež pre celý tím (tímový aspekt);
- komunikačnými spôsobilosťami, predstavujúcimi výmenu informácií a predstáv, ideí, postojov, nálad, pocitov cestou verbálnej i neverbálnej komunikácie a konkrétnymi činmi;
- analytickými, interpretačnými a rozhodujúcimi schopnosťami, ktoré umožňujú naplňať interakčnú stránku sociálneho styku optimálnymi druhmi interakcií, najmä evaluáciou a kooperáciou.

Tieto kvality zároveň tvoria najširší základ pre utváranie vlastností osobnosti každého manažéra bezpečnosti, ku ktorým patria:

- psychické vlastnosti manažéra bezpečnosti (motivačné a mravné vlastnosti; odborné vedomosti, návyky, zručnosti a spôsobilosti a vôľové – tiež morálne vlastnosti);
- špecifické vlastnosti manažéra bezpečnosti. (odborné a manažérske schopnosti);
- všeobecné sociálno-psychické vlastnosti (profesiová orientácia; mravná a sociálna zrelosť; kultúrna úroveň; sociálna prispôsobivosť a interpersonálna vnímavosť).

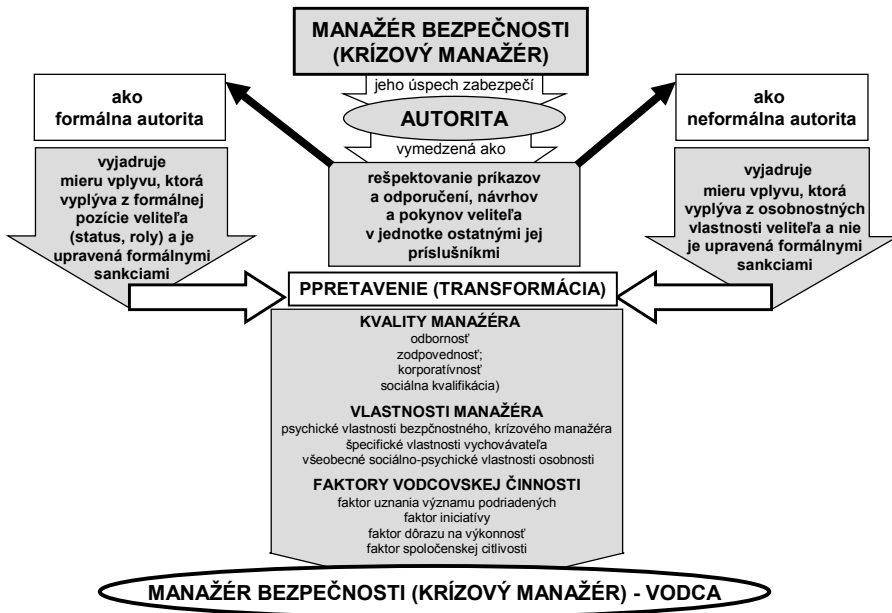
Ak sa tieto vlastnosti pretavia v praxi do získania neformálnej autority,⁷² stáva sa z daného manažéra bezpečnosti (krízového manažéra) vodca,⁷³ (Obrázok 12) ktorý je schopný realizovať tieto základne faktory vodcovskej činnosti:

- *faktor uznania významu podriadených* vyjadruje: ako sa manažér bezpečnosti, tiež krízový manažér – vodca, venuje svojim podriadeným; ako rozumie vzťahom, (najmä interpersonálnym); ako je schopný a ochotný vysvetliť úlohy a činnosti; aký má záujem o spoluprácu podriadených a napokon akú má snahu dosiahnuť pocit spolupatričnosti a identifikácie podriadených s cieľmi, normami a hodnotami danej skupiny;
- *faktor iniciatívy* vyjadruje: ako manažér bezpečnosti, tiež krízový manažér – vodca, organizuje a určuje vzťah medzi sebou a podriadenými a koľko záujmu venuje ich podnetom, pripomienkam a tiež kritike;

⁷² *Autorita manažéra bezpečnosti* sa poníma ako rešpektovanie jeho príkazov a doporučení, návrhov a pokynov v skupine (tíme) ostatnými jej príslušníkmi – jeho podriadenými. Miera jeho autority (dosiahnutý stupeň) sa dá vypozerovať z jeho správania a správania sa jeho podriadených – z ochoty podriadených plniť jeho príkazy a pokyny. Autorita má dve stránky: formálnu a neformálnu, pričom: *formálna autorita* vyjadruje mieru vplyvu, ktorá vyplýva z formálnej sociálnej pozície (status, rola) bez ohľadu na osobnostné vlastnosti jednotlivca. Tento vplyv upravujú pravidlá a normy platné v danej sociálnej skupine. *Neformálna autorita* vyjadruje mieru vplyvu, ktorá vyplýva z osobnostných vlastností konkrétneho jednotlivca, nie je viazaná na formálnu sociálnu pozíciu. Nie je upravená a sankcionovaná formálnymi normami a pravidlami.

⁷³ Za vodcu tímu sa považuje ten manažér, ktorý rozhodujúcim spôsobom ovplyvňuje činnosť skupiny ako celku a jej jednotlivých členov. Te, kto dokáže svoju formálnu autoritu, vyplývajúcu zo sociálnej pozície manažéra bezpečnosti, pretaviť do neformálnej autority a získať status neformálneho vedúceho (vodcu). Toto vymedzenia je iba zdánlivo jednoduché, pretože: nielen vodca, ale každý člen tímu ovplyvňuje činnosť tímu. Vodcovstvo je nikdy neukončeným procesom získavania neformálnej autority, vplyvu na tím. Nielen vodca ovplyvňuje tím, ale aj tím ovplyvňuje vodcu. Vodcovstvo je teda neustála interakcia vodcu a tímu s cieľom získať najvýraznejší vplyv. Nie všetci manažéri sa dokážu presadiť za vodcov tímu.

- faktor dôrazu na výkonnosť vyjadruje: ako manažér bezpečnosti, tiež krízový manažér – vodca, využíva a podporuje spravodlivé hodnotenie podriadených, chápaného ako významný motivačný prvok (stimul) k dosiahnutiu spoločného cieľa príslušníkmi jednotky;
- faktor spoločenskej citlivosti vyjadruje: pre ostatných podriadených prijateľné správanie manažéra bezpečnosti, tiež krízového manažéra a stupeň ich citlivosti na problémy (najmä konflikty) v riadenej skupine, ktorým vedia predchádzať alebo ich riešiť.

Obrázok 12: Transformácia manažéra bezpečnosti (krízového manažéra) na vodcu

Pokiaľ sa jedná o osobnostné vlastnosti súčasného moderného manažéra, teda aj manažéra bezpečnosti a krízového manažéra, je to: zdravé sebavedomie; autorita, najmä neformálna; motivácia, sebamotivácia, motivácia druhých; sebaapresadenie, pribojnosť; lojalita k zamestnávateľovi, spolupracovníkom a vlastnému svedomiu; korektnosť a takt.

Z uvedeného môžeme vymedziť základné požiadavky na dosiahnutie úspešnosti v činnosti súčasného manažéra bezpečnosti (krízový manažér), ku ktorým patrí:

- schopnosť samostatne sa rozhodovať a niesť časť zodpovednosti za smerovanie kľúčovej kvalifikácie a vlastnej špecializácie;

- schopnosť kreatívne a interdisciplinárne myslieť, konštruktívne kritizovať a tímovo komunikovať;
- schopnosť tvorby konsenzu pri tímovej práci a záväznosť prijatého rozhodnutia,
- schopnosť využívať výsledky vedeckého výskumu a formulovať vlastné posudzovanie problému.

Pri vymedzovaní základných znakov súčasného manažéra bezpečnosti (krízového manažéra) sa vychádza toho, že to bude osobnosť, schopná a ochotná zobrať na seba riziká vyplývajúce zo zaistenia bezpečnosti. Možným prístupom k tvorbe prípravy manažéra bezpečnosti (krízového manažéra) pre 21. storočie je jej chápanie ako súčasť procesu utvárania osobnosti manažéra, ktorý sa uskutočňuje v troch úrovniach:

- *Prvá* vychádza zo všeobecného poznania manažéra, ktorý vytvára predpoklady pre „umenie riadiť“ – vykonávať riadiace činnosti. Manažér musí mať priestor pre svoju činnosť (musí môcť) a aj chcieť byť úspešným manažérom. Vrcholom je sformovanie manažérskeho myslenia pod vplyvom týchto faktorov.
- *Druhá* vychádza z poznania prostredia riadiacej jednotky, pričom marketingová teória rozlišuje: makroprostredie (politika, právo, sociálna a kultúrna oblasť, ekonomika, ekológia) a mikroprostredie (dopyt, odbyť, konkurencia, verejnosť, poradenstvo). Na tejto úrovni si manažér ďalej prehľbuje svoje schopnosti, formuje svoje správanie, začína si postupne veriť a identifikuje sa so svojou riadiacou rolou.
- *Tretia* zahŕňa osobitosť prežívania riadiacej činnosti manažéra, čo je subjektívnou záležitosťou. Vďaka svojmu postaveniu a zodpovednosti, ovplyvňuje život svojich podriadených. Dôležité je uplatňovať sociálnu percepciu smerom k podriadeným a ich pracovným a osobným problémom. Správanie sa manažéra je na tejto úrovni považované ako celkom výnimočné – ako určitý vzor.⁷⁴

PRÍPRAVA BEZPEČNOSTNÉHO (KRÍZOVÉHO) MANAŽÉRA AKO SÚČASŤ CELOŽIVOTNÉHO VZDELÁVANIA

Príprava bezpečnostného (krízového) manažéra za východisko berie fakt, že bez vysporiadania sa s výzvou plynulej a permanentnej obnovy svojich aktivít na stále vyššej úrovni v súlade so súčasnými svetovými trendmi si

⁷⁴ Pozri bližšie: J. Mužík, *Manažment vo vzdelávaní dospelých*. Praha: Eurolex Bohemia, 2000, s.31. ISBN 80-86432-00-9.

bezpečnostný (krízový) manažment nezabezpečí svoj dynamický a multidimenzionálny rozvoj v nových podmienkach. Táto príprava v súčasných podmienkach vyžaduje, aby bezpečnostný manažér nebol iba vykonávateľom a efektorom, ale aby bol schopný a ochotný operatívne analyzovať situácie, viesť ľudí, inovačne myslieť, vedieť presadzovať prioritné záujmy a adekvátne reagovať na progresívne trendy v oblasti rozvoja vedy a techniky, nových technológií a materiálov. Tento cieľ je možné dosiahnuť iba cyklickým celoživotným vzdelávaním.

Pracovnú záťaž bezpečnostných (krízových) manažérov najviac zvyšuje to, že v súčasnosti sa výraznejšie uplatňuje priame riadenie a priame vzťahy, čo vyžaduje intenzívnejšiu pripravenosť, frekventovanejší a kvalitnejší styk s ľuďmi, rýchlu orientáciu a rozhodovanie. Hlavným cieľom prípravy manažérov (bezpečnostný a krízový) preto nie je len poskytnúť vzdelávajúcemu sa taký objem poznatkov, aby sa vedel orientovať v množstve relevantných informácií a vedel si z nich aktuálne vybrať, ale aj podnietiť záujem o samovzdelávanie. Samovzdelávanie manažérov zahŕňa náboje sebakultivácie, sebarozvoja, sebaaktualizácie – teda sebazdokonaľovania. Je však potrebné hľadať a tvoriť nový obsah a špecifické ciele pri naplňaní používania moderných prostriedkov a metód berúc pritom ohľad na psychologické, sociologické, fyziologické, andragogické a sociálne osobitosti dospelých.

V tomto kontexte je potrebné uviesť niektoré protiklady, ktoré charakterizujú situáciu v súčasnej príprave manažéra bezpečnosti (krízového manažéra):

- rastie objem nových vedeckých informácií;
- vznikajú nové vedné disciplíny, kombinované vedné odbory, ktoré znásobujú aj tak napätú situáciu disponibilného času na ich zvládnutie;
- výrazne narastajú nároky na sebazvdelávanie manažérov z hľadiska intenzity práce a jej individualizácie;
- orientácia manažérov na krátkodobé podujatia potrebné k nasýteniu vlastných subjektívnych vzdelávacích a výcvikových potrieb⁷⁵.

Možno zdôrazniť, že bezpečnostní a krízoví manažéri požadujú skôr lektorské vstupy zamerané na osvojenie poznatkov a to v tvorivej manažérskej práci, v telesnej a duševnej kondícii a napokon v kultivácii individuálnych vlastností tvorivej osobnosti. Oblubujú výcvikové bloky, urýchľujúce proces získavania, zdokonaľovania a modifikácie sociálnych

⁷⁵ Podľa: G. Zala, *Tendencie manažmentu súčasnosti apríprava manažérov*. In: *Vzdelávanie dospelých*. rok 1997. č.: 2. s. 29.

zručností, obsahovo zamerané na stránku sebapoznávania, poznávania druhých, na komunikáciu a súťaživosť v tíme, na rozvoj a stimuláciu tvorivosti, riešenie problémov, konfliktov, na psychohygienu a osobnosť manažéra a tiež na tímové procesy a činnosti. V ich dnešnej príprave prevládajú okrem problémovej prednášky počítačové hry, prípadové štúdie, inscenačné metódy, brainstorming, brainwriting, metóda hrania rolí, projekcia vlastného správania sa prostredníctvom videotechniky, komplex postupov sociálno-psychologického výcviku atď. Ako materiály k samoštúdiu, alebo na doplnenie prípravy sa využívajú špeciálne texty, pracovné zošity, sylaby, textové programy a videofilmy.

Takáto variabilná metodika pôsobí na rôzne úrovne psychickej štruktúry účastníkov predovšetkým na: poznatkovú, skúsenostnú, emocionálnu a zážitkovú sféru a napomoh tiež na percepčné štruktúry (vnímania). Permanentne aktuálnymi sa javia problémové okruhy stavebnicovo riešených manažérskych kurzov, komplexná manažérska príprava v rámci miest obcí a celých regiónov, otázky permanentného skúmania vzdelávacích potrieb manažérov, otázky jazykovej spôsobilosti manažérov, zvyšovania ich sociálnej kompetencie, financovanie stáži a študijných pobytov v zahraničí, formy certifikátneho ukončenia manažérskej prípravy, dôsledné si osvojenie manažérskych štýlov a otázky efektívneho zapojenia úspešných manažérov v rámci ich samostatnej prípravy.

Absolvovaním manažérskej prípravy sa účastník ocitá v priebežne aktualizovanej databáze a dostáva ďalšie vzdelávacie ponuky na uspokojovanie svojich vzdelávacích potrieb podľa profesijnej pôsobnosti. To v praxi znamená, že absolvovanie ktorejkoľvek z manažérskych vzdelávacích škôl a výcvikových kurzov ešte neznamená skončenie vzdelávacieho cyklu manažérov. Začleniť prípravu manažérov bezpečnosti a krízových manažérov do systému ich *celoživotného vzdelávania* teda znamená koncipovať ju ako súbor ciest v riešení celej zložitosti a dynamike od zamerania – teda cieľov, cez obsah, formy, metódy a prostriedky k prehľbovaniu tvorby odbornej a sociálnej kompetencie, k formovaniu mravnosti a obohateniu kultúry osobnosti, až po vytvorenie kvalitnej siete špecializovaných výchovno-vzdelávacích a výcvikových zariadení a seba-vzdelávania. Samotné seba-vzdelávanie nemožno nepostaviť na seba-poznaní – na odhalení potrieb, vlôh a schopností učiť sa. Nedá sa uvažovať o vysokej efektivite vzdelávania bez toho, aby umožňovalo talentom pružné (flexibilné) vzdelávanie, odstránenie fetišu, zmenu klasických školských organizácií na pružné

viacúčelové zariadenia so širokou paletou foriem prípravy a rekvalifikácie, vrátane viacstupňového vysokoškolského vzdelania.

Na základe uvedeného si je potrebné uvedomiť, že v takto ponímanom systéme celoživotného vzdelávania stráca pojem *vysokoškolská príprava manažéra* svoj pôvodný zmysel. Vysokoškolské vzdelávanie vystupuje v tomto systéme čoraz viac pre odbornú, kvalifikovanú a tvorivú prácu manažéra ako *vzdelanie základné*, ktoré je potrebné ďalej po jeho získaní rozvíjať. Trvalosť prípravy bezpečnostných a krízových manažérov, ktorá sa chápej ako celoživotné vzdelávanie znamená, že ponuka vzdelávacích príležitostí je trvalá a nadväzujúca na potreby tých, ktorí ju žiadajú. To znamená, že je potrebné dodržať základný princíp celoživotného vzdelávania – nevnucovať vzdelávanie niekomu, ktorý ponúkané vzdelávanie nepotrebuje alebo tiež nechce. Ku vzdelávaniu je potrebné ľudí motivovať a nie donucovať. Vynútená účasť na vzdelávaní účastníkov nestimuluje a znižuje tak účinok vzdelávania. Aj príprava bezpečnostných (krízových) manažérov by mala byť krokom k ich motivácii pre celoživotný proces vzdelávania, ktorý by mal byť ponímaný skôr ako spôsob života, než ako kategória výchovy. Vychádzať by mala preto zo svetovej "charty" celoživotného vzdelávania, podľa ktorej:

- všetci občania sa môžu vzdelávať a rozvíjať svoj potenciál;
- všetci občania by mali mať prístup k vzdelávaniu;
- kto sa vzdeláva, je zákazník a zákazník má prioritu číslo 1;
- každý, kto sa vzdeláva, by mal mať prístup k spoločenskej podpore a odbornému vedeniu;
- je potrebné uznávať a umožniť všetky spôsoby vzdelávania;
- každé vzdelávanie – formálne aj neformálne, sa môže uznávať spôsobom, prijateľným pre učiaceho sa;
- kooperatívna (participatívna) a pozitívna podpora pre vzdelávanie by nemala mať žiadne prekážky;
- moderné pomôcky a technológie učenia je potrebné tvorivo uplatňovať v prospech vzdelávajúcich sa;
- vedenie a podpora by mali byť dostupné všetkým učiacim sa bez rozdielu;
- vzdelávanie je potrebné podporovať po celý život⁷⁶.

Aby manažéri svoju prípravu na zvládnutie manažérskych činností považovali ako svoje celoživotné vzdelávanie, ako svoj spôsob života,

⁷⁶ I. Trávník, *Celoživotné vzdelávanie – koncepcia prežitia pre 21. storočie*. In: *Informačný bulletin*. Bratislava. Asociácia inštitúcií vzdelávania dospelých v SR. 1994. č.: 10. s. 13.

je vhodné budovať systém bezpečnostného (krízového) manažmentu ako *učiacu sa organizáciu* alebo aj *vedomosti produkujúcu organizáciu*. Učiacu sa organizáciu je charakterizovaná ako organizácia, schopná pri tvorbe, získavaní a prenose poznatkov a pri modifikácii svojho správania sa a konania, zobrať do úvahy nové poznatky, tvoriace potenciál pre zmenu organizácie. Zmena organizácie sa dosiahne až zmenou správania. Učiacu (vedomosti produkujúca) organizácia sa tvorí v týchto činnostiach:

- v systematickom riešení problémov, ktoré sa nepotláčajú ale riešia a to vtedy, keď vzniknú, čo znamená, že taká organizácia: sa pri ich diagnostikovaní spolieha najmä na vedecké metódy a nie dohady; svoje rozhodnutia opiera o údaje a nie predpoklady a používa jednoduché štatistické metódy pre organizovanie údajov a využívanie prameňov;
- v skúšaní nových postupov, v ktorých ide o systematické hľadanie a testovanie nových poznatkov, čo sa považuje za súčasť rozširujúcich sa horizontov;
- v učení sa z histórie a skúsenosti organizácie a to nielen z jej úspechov, ale aj chýb a omylov, kde je potrebné spracovávať poučenia z nich tak, aby im rozumeli nielen manažéri, ale tiež všetci ostatní pracovníci organizácie;
- v učení sa zo skúseností iných, chápanom ako priebežný pravidelný proces, ktorý spočíva v prieskume a získavaní skúseností iných (vyhľadávanie, navštevovanie, opytovanie, porovnávanie so sebou) a ktorý zabezpečí, že sa odhalené najlepšie postupy v danom odvetví, zanalyzujú, prispôbia a implementujú do organizácie;
- v rýchlom a efektívnom prenose poznatkov vo svojom vnútri, čo predpokladá, že učenie nesmie zostať lokálnou záležitosťou, že poznatky sa musia rýchlo a efektívne šíriť v celej organizácii, pretože idea nesie iba vtedy najväčší náboj, ak ju zdieľajú všetci, ktorých sa to dotýka.

Pri formovaní prípravy bezpečnostných a krízových manažérov chápanej ako súčasť celoživotného vzdelávania je potrebné vychádzať z toho, že tradične zaužívané systémy vzdelávania, výchovy a výcviku zlyhali pri vytváraní "učiacej sa organizácie", v ktorej je každý jej člen motivovaný a v ktorej má aj príležitosť celoživotne sa vzdelávať.

Je si potrebné uvedomiť, že súčasné systémy vzdelávania podporujú zatiaľ iba "élitu rýchlo sa učiacich". Tieto vzdelávacie systémy sa sústreďujú skôr na poskytovanie poznatkov ako na vzdelanie a príliš zdôrazňujú

prvotné vzdelanie na úkor celoživotne získavaného vzdelávania. Týka sa to v plnej miere tiež bezpečnostného vzdelávania.⁷⁷

Okrem sporadických čiastkových zisťovaní nie je problematika výučby bezpečnosti zatiaľ podrobovaná systematickej vedeckej reflexii a to v kurzoch i na vysokých školách. Za tento stav sú zodpovedné predovšetkým ministerstvá jednotlivých rezortov a to: školstva, vnútra a obrany. Z veľkej miery sú za tento stav zodpovední tiež akademickí funkcionári a vedecké rady daných vysokých škôl a fakúlt. „Riadia“ výučbu bezpečnosti od národnej až po každodennú, bez akejkoľvek vedeckej pedagogickej (didaktickej) koncepcie. Spoliehajú sa iba na osobné skúsenosti, dojmy a názory. Absentuje zatiaľ analýza postavenia vysokých škôl zabezpečujúcich výučbu bezpečnosti v spoločnosti a jednotlivých rezortoch. Absentuje analýza ich funkcií v národnom, európskom a tiež globálnom pohľade. Chýba zatiaľ analýza vplyvu týchto vysokých škôl a fakúlt na spôsob a kvalitu života, vzdelanostnú úroveň a kultivovanosť nielen manažmentu (bezpečnostného a krízového) a celej bezpečnostnej komunity ale tiež obyvateľstva. V súčasnosti zatiaľ neexistuje komplexná predstava o budúcnosti vysokého školstva zameraného na bezpečnosť (vojenskú i nevojenskú).

Aj v oblasti výučby bezpečnosti platí dnes ekonomizácia každodenného života. Hodnota každého poznatku v oblasti bezpečnosti, ale tiež ľudí, ktorí sú nositeľmi týchto poznatkov, sa posudzuje podľa skutočného alebo aspoň potenciálneho ekonomického prínosu. Najčastejšie je hodnota poznatku zredukovaná len na číslo (počet) a jeho efektívnosť iba na úžitkovú hodnotu (na to, čo poznatkom možno získať).⁷⁸ V príprave bezpečnostnej komunity (manažment i realizátor) sa preto spoločenské vedy presadzujú veľmi ťažko. Klasické vzdelanie (spoločensko-vedné) býva totiž vystavené

⁷⁷ V Slovenskej republike sa v súčasnosti bezpečnosť vyučuje na šiestich vysokých školách a to: na troch verejných (Fakulta medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave, Fakulta medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Fakulta špeciálneho inžinierstva Žilinskej univerzity v Žiline), dvoch štátnych (Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika v Liptovskom Mikuláši a Policajná akadémia v Bratislave) a jednej súkromnej vysokej škole (Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach).

⁷⁸ Podľa P. Ondrejovič, *Bieda vysokého školstva sa nazýva Boloňa*. In: *Slovenská politika po roku 1993 v sociologickej reflexii*. Zborník referatov z Vyročnej konferencie Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV. Bratislava: Slovenska sociologicka spoločnosť pri SAV. 2013. ISBN 978-80-85447-21-7, EAN 9788085447217.

na posmech, filozofovanie je v súčasnosti nadávkou, pretože sú potrebné také vedomosti, ktoré je možno speňažiť alebo využiť pre kariérny postup.

Výsledkom takého prístupu, v ktorom sa vzdelanie podriadi kontrole ekonomického pohľadu je nová nevzdelanosť, ktorá „... *dnes nie je iba jednoduchá absencia vzdelania, ani istá forma nekultivovanosti, ale dnes už veľmi intenzívne zaobchádzanie s vedením (od slova vedieť) mimo sféry vzdelanosti. Nevzdelanosť dnes nie je individuálnym zlyhaním, ani (iba) výsledkom chybnnej vzdelávacej politiky, ale je nevyhnutným dôsledkom kapitalizácie ducha. Vzdelanostná spoločnosť sa stala pohľadom na bezútešný stav ducha*“.⁷⁹ Rezignácia na záväzné duchovné tradície a klasické vzdelanie sa stali cnosťou. S týmito myšlienkami sme sa stretli už u Zygmunta Bauma-
na v jeho diele „*Tekutá modernita*“, v ktorom konštatuje, ako nebezpečne je pre úspech jednotlivca klasické vzdelanie, pretože mu neumožňuje rýchle reagovať na všetko, čo je módne aktuálne a čo podmieňuje úspech v povolani.⁸⁰

Je preto potrebné uskutočniť takú reformu prípravy bezpečnostných a krízových manažérov, ktorá umožní každému, ktorý sa pre bezpečnostný (krízový) manažment odhodlal a bol vybraný (prešiel konkurzom), čo najlepšie rozvíjať svoj ľudský potenciál. Pozor ale na osobitý problém, ktorý je s reformami úzko spätý a to „reformomániu“. Reforma sa stala zaklínadlom. Zasiahla mnohé oblasti nášho života vysoké školstvo a výučbu bezpečnosti nevynímajíc.

Hoci slovo reforma znamená vrátenie niečoho do pôvodného stavu, na zaklade uvedomenia si pôvodného poslania, dnes pojem reforma kladie dôraz na nové zmeny a na budúcnosť.⁸¹ Reformovať sa stalo ideológiou. Ochota k reformam je označovaná ako cnosť, zly je ten, kto reformam vzdoruje. Liessmann hovorí, že „*najpikantnejšie je, že s každou*

⁷⁹ K. P. Liessmann, *Teória nevzdelanosti*. Praha: Academia. 2009. s.118. ISBN 978-80-200-1677-5.

⁸⁰ Dielo *Tekutá modernita* (Praha: Mlada fronta. 2002. ISBN 80-204-0966-1, EAN 9788020409669) je vynikajúcim obrazom toho, ako funguje postmoderna spoločnosť. Mnohí ju považujú doslova za breviár súčasného človeka, ktorý sa ocitol v zmätenom (podľa Baumana v tekutom) svete, ktorému navyše vôbec nerozumie. To vedie človeka k ustavičnej dynamickej zmene názorov, zamestnania, ustavičnému prispôbovaniu sa okolnostiam, bez ohľadu na zásady, etiku, ba i sociálne normy.

⁸¹ Podľa P. Ondrejko, *Bieda vysokého školstva sa nazýva Boloňa*. In: *Slovenská politika po roku 1993 v sociologickej reflexii*. Zborník referatov z Vyročnej konferencie Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV. Bratislava: Slovenska sociologicka spoločnosť pri SAV. 2013. ISBN 978-80-85447-21-7, EAN 9788085447217.

reformou stúpa potreba ďalšej. Pretože problémy, ktoré reforma prináša, sa dajú vyriešiť iba ďalšou reformou“.⁸² Pritom všetko „reformované“ je komplikovanejšie, neprehľadnejšie, drahšie a zvyšuje chaos. Keďže sa reformy neustále propagujú, málokto sa už reformám bráni, aby nevyzeral ako konzervatívec, alebo zbabelec, ktorý sa bojí noviniek. Liessmann píše, že „...začlenenie do reformného procesu je najlepšou možnosťou, ako ochromiť akekoľvek myslenie“⁸³.

Reformánia neobišla ani prestavbu štúdia bezpečnosti – teda bezpečnostnej problematiky. V krátkej dobe a bez vedeckého zdôvodnenia, sa prestavali odbory štúdia na bakalarske, údajne medzinárodne porovnateľne, čo však nie je celkom pravda. Tento postup zablokoval na niekoľko rokov zmysluplné štúdium, ešte aj dnes sú zmätky v tom, podľa ktorého štúdijného programu, ktorý ročník štúdia pokračuje. Nastavené tempo reforiem v skutočnosti neumožní nikomu ukončiť štúdium v takých podmienkach, v ktorých štúdium začal. Reformuje sa všetko. Dĺžka, štruktúra i forma štúdia a tiež spôsob hodnotenia výsledkov študentov, učiteľov i vedeckých pracovníkov. Rozdiely medzi obsahom štúdia a hodnotením výsledkov majú zaniknúť, veď ako by bolo možné uskutočniť mobilitu a akceptovať výsledky, dosiahnuté na inom ako na materskom pracovisku. Každodenná prax nám neustále prináša problémy, ktoré vznikajú pri návrate študentov z ťažko získaných štúdijných pobytov v zahraničí, najmä pri započítavaní získaných výsledkov štúdia.⁸⁴

Základným princípom novej prípravy bezpečnostných a krízových manažérov musí byť osobná zodpovednosť za dosiahnutú úroveň vzdelávania, ktorá je podporovaná a uľahčovaná celou spoločnosťou. Aj keď sa daná spoločnosť skladá z „rychlejších“ a „pomatších“, každý sa je schopný učiť. Preto musia byť základom nového systému nie poznatky alebo schopnosť, ale motivácia. Ak sa nám podarí získať daných jednotlivcov k zodpovednosti za svoje vzdelávanie, aby sa dokázali v tom navzájom podporovať, bude vízia takej premeny prípravy manažérov realizovateľná.

⁸² K. P. Liessmann, *Teória nevzdelanosti*. Praha: Academia. 2009. s.111. ISBN 978-80-200-1677-5.

⁸³ K. P. Liessmann, *Teória nevzdelanosti*. Praha: Academia. 2009. s.114. ISBN 978-80-200-1677-5.

⁸⁴ Podľa P. Ondrejkoovič, *Bieda vysokého školstva sa nazýva Boloňa*. In: *Slovenská politika po roku 1993 v sociologickej reflexii*. Zborník referatov z Vyročnej konferencie Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV. Bratislava: Slovenska sociologicka spoločnosť pri SAV. 2013. ISBN 978-80-85447-21-7, EAN 9788085447217.

Cieľom terajších aj budúcich snáh a opatrení v tejto oblasti by preto malo byť vytvorenie takého mechanizmu, ktorý vyselektuje a umožní vstup na trh v každej vzdelávacej oblasti iba subjektom, u ktorých sú splnené základné predpoklady, že nepoškodia zákazníka – vzdelávaného (pripravovaného) manažéra, tým, že ho iba pripravia, no zodpovedajúco nevzdelajú. Na trhu vzdelávania potom už trhové mechanizmy stretávajú sa, parciálnych ponúk a dopytov a konkurenčné prostredie, vyberú len tie subjekty vzdelávania, ktoré ponúkajú najvyššiu kvalitu a splnenie aktuálnych vzdelávacích a s tým súvisiacich potrieb.

ZÁVER

Záverom príspevku je potrebné ešte raz zvýrazniť skutočnosť, že Výrazné zmeny interných a externých faktorov prostredia, zmeny v bezpečnostnom prostredí, nové skúsenosti z priebehu a riadenia rôznych bezpečnostných situácií prinášajú nové otázky a výzvy. Tie vyžadujú zovšeobecnenie a formuláciu zákonitostí, princípov a odporúčaní pre efektívne riešenie v rôznych oblastiach spoločenského života. A tu niekde možno vidieť miesto spoločenských vied v príprave bezpečnostného a krízového manažmentu.

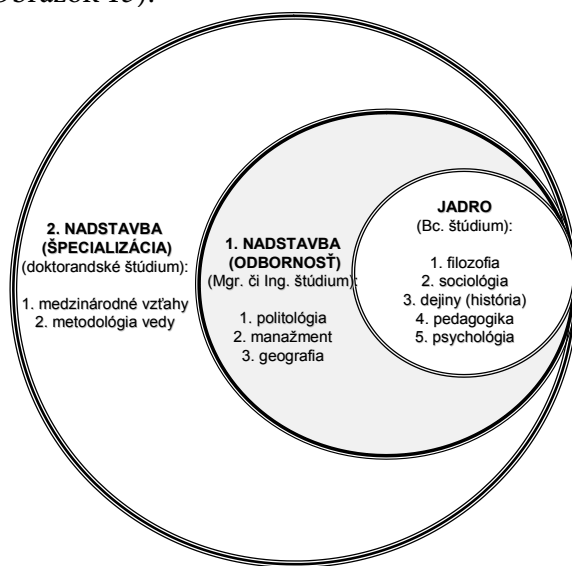
Ak vychádzame z toho, že súčasná úroveň teórie bezpečnosti, ktorá ešte zaostáva za potrebami praxe, vytvára základné predpoklady pre svoj ďalší rozvoj, je úlohou teórie bezpečnosti (vedy o bezpečnosti) analýza relevantných sociálnych javov a procesov, hľadanie zovšeobecniteľných takých nástrojov, zákonitostí a princípov, ktoré sú vhodné pre zabezpečenie pripravenosti kompetentných subjektov, pre účinnú prevenciu vzniku, efektívne ovplyvňovanie priebehu a zmierňovania následkov kríz v danej spoločnosti.⁸⁵

Vymedzenie predmetu, subjektov a objektov teórie bezpečnosti a tiež danej praxe a relevantných vedných disciplín, vytvára všetky predpoklady pre konštituovanie novej bezpečnostnej vedy, vedy o bezpečnosti (sekuritológie), ktorá vytvorí lepšie podmienky pre rešpektovanie nového širšieho chápania bezpečnosti. Sekuritológia budovaná ako metaveda a základňa pre syntézu relevantných poznatkov iných spoločenských vied, výrazne obohatí štruktúru faktorov *ako nástroja pre analýzu bezpečnostných hro-*

⁸⁵ Míika T.V.– Leszczyński M., *Súčasná zmeny v prostredí a nové poňatie bezpečnosti z pohľadu teórie krízového manažmentu*. In *Security Revue*. Rok 2010. elektronický zdroj.: <http://www.securityrevuecom/article/2010/11/sucasne-zmeny-v-prostredi-a-noveponatie-bezpecnosti-z-pohladu-teorie-krizoveho-manazmentu/>

zieb, a zvlášť z nich vyplývajúcich rizík a konkrétnych bezpečnostných situácií a udalostí.⁸⁶

Ak pripustíme, že najväčšie zvraty v 21. storočí sa uskutočnia najmä zmenou klasických predstáv o postavení človeka v prírode a spoločnosti do predstáv modernej, postmodernej a teraz aj post-postmodernej spoločnosti, potom sa musí v bezpečnostnej komunite výrazne zmeniť vzťah k spoločenským vedám. Dôraz bude potrebné položiť na nové širšie chápanie bezpečnosti, na vytváraní ktorých sa musia omnoho viac než doteraz podieľať spoločenské vedy, ktorých podiel na kvalitnej príprave bezpečnostného (krízového) manažéra by mohol byť v jednotlivých stupňoch následovný (Obrázok 13).

Obrázok 13: Možný systém výučby spoločensko-vedných predmetov na školách zameraných na bezpečnosť

- *Jádro prípravy* manažéra bezpečnosti (krízového manažéra) v prvom (bakalárskom) stupni by tvorili spoločensko-vedné predmety: 1. filozofia; 2. sociológia; 3. história (dejiny); 4. pedagogika a napokon 5. psychológia.
- *Prvú nadstavbu* (tzv. odbornosť) prípravy manažéra bezpečnosti (krízového manažéra) v druhom (magisterskom, inžinierskom) stupni by tvorili spoločensko-vedné predmety: 1. politológia; 2. manažment (všeobecný a personálny) a napokon 3. geografia.

⁸⁶ Pozri bližšie: A. Rašek a kol.: *Tvorba základů bezpečnostní vědy. Vojenské rozhledy č.: 1/2007*, roč. 16 (48). Praha: MO ČR-AVIS. 2007. s. 32. ISBN 1210-3292.

– *Druhú nadstavbu* (tzv. špecializáciu) *prípravy* manažéra bezpečnosti (krízového manažéra) v treťom (doktorandskom) stupni by tvorili spoločensko-vedné predmety: 1. medzinárodné vzťahy a 2. metodológia vedy.

Je preto nevyhnutné zdôrazniť skutočnosť, že určitým nešťastím pre spoločenské vedy v súčasnosti je ich pesimizmus, plynúci z rezignácie na tvorbu vízií zmien. Veda, ktorá rezignuje na svoj podiel účasti na zmenách, ktorá nemá vízie ďalšieho vývoja sveta a znižuje sa iba na popisovanie daného stavu, takáto veda prestáva byť skutočnou vedou. Takáto veda sa postupne stáva slúžkou praxe. Nie je už jej motorom a zdrojom rozvoja. Môj príspevok je možno považovať za prvý krok za tzv. štartovací akt procesu vedeckého prístupu k hodnoteniu výučby (didaktika vyučby predmetov o bezpečnosti, tzv. didaktika bezpečnosti) a ekonomického zabezpečenia výučby (školský manažment) bezpečnosti a zvýšenia podielu spoločenských vied na tomto procese.

LITERATÚRA:

1. Alijevova D., *Každodennosť ako objekt sociologického skúmania*. In: *Sociológia č. 4, roč.19*, Bratislava: SÚ SAV.1987, ISSN 1336-8613. s. 393 – 409.
2. Armstrong, M., *Řízení lidských zdrojů*. Praha: Grada Publishing a.s. 2002. ISBN 80-247-0469-2.
3. Bauman Z., *Úvahy o postmoderní době*. Praha: SLON. 1995. 165 s. ISBN 80-85850-12-5.
4. Bauman, Z., *Globalizace. Důsledky pro člověka*. Praha: Mladá Fronta. 2000. s. 9. ISBN 80-204-0817-7.
5. Bauman Z., *Tekutá modernita*. Praha: Mladá fronta. 2002. ISBN 80-204-0966-1, EAN 9788020409669.
6. Bauman, Z., *Individualizovaná společnost*. Praha: Mladá Fronta. 2004. s. 46. ISBN 80-204-1195-X.
7. Bauman Z., *Komunita hľadanie bezpečia vo svete bez istôt*. Bratislava: Vydavateľstvo spolku slovenských spisovateľov, spol. s r.o. 2006.122 s. ISBN 80-8061-225-0.
8. Beck, U., *Riziková společnost*. Praha: SLON. 2002. s. 54, ISBN 80-86429-32-6.
9. Brzezinski Z., *Volba – globální nadvláda nebo globální vedení*. Praha: Mladá Fronta. 2004. 292 s. ISBN 80-204-1179-8.
10. Čukan K. – Polonský D. – Škvrnda F., *Sociologické pohľady na úplnú profesionalizáciu ozbrojených síl*. Bratislava: MO SR. 2005. s. 27 – 30. ISBN 80-88842-91-3.

11. Dahlke, R., *Čím onemocněl svět? Moderní mýty ohrožují naši budoucnost*. Praha: IKAR. 2004. s. 249. ISBN 80-249-0380-6.
12. Eichler, J., *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. Praha: MO ČR. 2006. ISBN 80-7278-326-2.
13. Eichler, J., *Terorismus a války v době globalizace*. Praha: UK Karolinum. 2011. ISBN 978-80-246-1790-9.
14. Friedman, G., *Nasledující desetiletí*. Bratislava: IKAR a.s. 2011. s. 68 – 69. ISBN 978-551-2625-8.
15. Fukuyama, F., *Konec dějin a poslední člověk*. Praha: Rybka Publishers. 2002, ISBN 80-86182-27-4.
16. Giddens, A., *Třetí cesta*. Praha: Mladá fronta. 2011. s. 125 – 129. ISBN 80-204-0906-8.
17. Gurgová, B., *Možnosti formovania motivácie u študentov Vojenskej akadémie prostredníctvom motivačných programov*. In: *Miesto a úlohy sociálno-psychologického výcviku v príprave profesionálneho vojaka* (Zborník z vojensko-vedeckého seminára). Lipt. Mikuláš. VA 2002. ISBN 80-8040-194-2.
18. Haluška, I., *Budúcnosť globálnej ekonomiky (Teória a prax humanistickej ekonomiky)*. Bratislava: IRIS. 2011. s. 9 – 10. ISBN 978-80-89256-65-5.
19. Hamaj, P., *Niektoré kvalifikačné aspekty výkonu profesionálneho vojaka*. In: *Miesto a úlohy sociálno-psychologického výcviku v príprave profesionálneho vojaka* (Zborník z vojensko-vedeckého seminára). Lipt. Mikuláš. VA 2002. ISBN 80-8040-194-2.
20. Hofreiter, L., *Bezpečnosť, bezpečnostné riziká a ohrozenia*. Žilina: EDIS vyd. ŽU. 2004. ISBN 80-8070-181-4.
21. Hofreiter L., *Securitológia*. L. Mikuláš: AOS, 2006. 138 s. ISBN 978-80-8040-310-2.
22. Hofreiter L., *Apológia bezpečnostnej vedy*. In: *Obrana a stratégie č. 1. roč.3*. Brno: UO. 2008. ISSN 1214-6463. s.102 – 104.
23. Ivanička, K., *Globalistika*. Bratislava: Ekonómia. 2006. ISBN 80-8078-028-5.
24. Janošec, J. a kol.: *Bezpečnosť a obrana České republiky 2015 – 2025*. Praha: MO ČR. 2005. ISBN 80-7278-303-3.
25. JANOŠEC J., *Sekuritologie – nauka o bezpečnosti a nebezpečnosti*. In: *Vojenské rozhledy, č. 3, XVI (XXXXVIII)*, Praha: MO ČR.. 2007. ISSN 1210-3292 s. 3 – 13.
26. Janouch F., *Myslím zeleně, proto volím jadro*. Praha: Akropolis. 2011. 350 s. ISBN 978-80-87481-46-2.

27. Jiráňková, M., *Národní státy v globálních ekonomických procesech*. Praha: Profesional Publishing. 2010. s. 91, ISBN 978 80-7431-025-6.
28. King, A., Schneider, B., *První globální revoluce*. Bratislava: Československá asociace Římského klubu. Bradlo. 1991. ISBN 80-7127-048-2.
29. Kohutiar, J., *Spravodajská etika*. Z anglického originálu preložil ŠIŠA, P. ABSD.SK 2006. <http://www.absd.sk/upload/file/Kohutiar%20-%20Spravodajsk%C3%A1%20etika.pdf>.
30. Korba, M.- Kmec, V., *Civilno-vojenské vzťahy a scenáre ich vývoja v SR*. Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, Friedrich Ebert Stiftung. 2004.
31. Korzeniowski L. F., *Securitologia. Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych*. Kraków: EAS 2008. s. 308. ISBN 978-83-925072-1-5.
32. Korzeniowski L. F., *Podstawy nauk o bezpieczeństwie*. Warszawa: Difin, 2012. 298 s. ISBN 978-83-7641-518-5.
33. Krejčí, O., *Geopolitika stredoevropského priestoru*. Praha: EKOPRESS. 2000. s. 280–288. ISBN 80-861119-29-7.
34. Krejčí O., *Válka*. Praha: Professional Publishing. 2010. s. 142. ISBN 978-80-7431-029-4.
35. Kříž Z, Mareš M., Suchý P., *Sekuritologie – pavěda, nikoliv metavěda*. In: *Obrana a strategie* č. 2. roč.2. Brno: UO. 2007. ISSN 1214-6463. s.117 – 124.
36. Kroupa, M., Říha, M., *Integrovaný záchranný systém*. Praha. Armex. 2011. EAN 9788087451014, ISBN 978-80-87451-01-4.
37. Kudlička J.– Korčoková Z., *Etika vojenského profesionála, morálka a mravnosť*. In: *Vojenská osveta* č. 1/2008 Bratislava: GŠ OS SR. 2008 s. 43 – 73. ISBN 978-80-969458-4-9.
38. Kupkovič a kol., *Podnikové hospodárstvo* Bratislava: Sprint vfra. 2002. ISBN 80-88848-93-8.
39. Laml R., *Príspevok k vymedzeniu pojmov „hrozba“ a „riziko“*. In: *Vojenské obzory* č.1, roč.11. Bratislava: VIA MO SR. 2005. ISSN 1335-2598. s. 15 – 25.
40. Liessmann, K. P., *Teória nevzdelanosti*. Praha: Academia. 2009. ISBN 978-80-200-1677-5.
41. Maciejewski, J., *Grupy dyspozycyjne (Analiza socjologiczna)*. Wroclaw: Wydawnictwo Uniwersitetu Wroclawskiego. 2012. s. 50 – 60. ISBN 978-83-229-3253-7.

42. Majerčák, P. – Farkašovská, V, *Osobnosť riadiaceho pracovníka v súčasných podmienkach modernej trhovej ekonomiky*. In: *Manažment v teórii a praxi*. Roč. 1, Rok 2005. č.: 2. ISSN 1336-7137.
43. Matis J., *Spôsob života a životný štýl*. L. Mikuláš: LIA. 2002. ISBN 80-968719-8-6.
44. Matis, J., *Kvalifikácia manažéra bezpečnosti*. In: *Riadenie bezpečnosti zložitých systémov – 2009*. elektronický zdroj. L. Mikuláš, 2009. ISBN 978-80-8040-363-8.
45. Matis, J., *Vybrané problémy globalizácie*. In: *Sociológia pre armádu a bezpečnosť*. Bratislava: MO SR, 2008. s. 69-90. ISBN 978-80-89261-17-8.
46. Matis, J., *Teoreticko-empirická analýza vybraných problémov sociálneho zabezpečenia profesionálnych vojakov Ozbrojených síl Slovenskej republiky*. In: *Komplexné sociálne zabezpečenie vojenského profesionála (el. forma)*. L. Mikuláš: AOS, 2010 s. 10 – 40. ISBN 978-80-8040-406-2.
47. Matis, J. – Ižárik, Š. – Spodniaková, V., *Vybrané problémy ekonomiky a manažmentu malého podniku*. L. Mikuláš: LIA. 2004. ISBN 80-969164-0-8.
48. Míika T.V.– Leszczyński M., *Súčasnú zmeny v prostredí a nové poňatie bezpečnosti z pohľadu teórie krízového manažmentu*. In *Security Revue. Rok 2010*. elektronický zdroj.: <http://www.securityrevue.com/article/2010/11/sucasne-zmeny-v-prostredii-a-nove-ponatie-bezpecnosti-z-pohlada-teorie-krizoveho-manazmentu/>
49. Mistrík E., *Potrebuje postmoderna termín vznešeno?* In: *Filozofia*. Roč. 58, 2003, č 4. ISSN 0046-385-X.
50. Murdza, K., *Bezpečnosť a bezpečnostná orientácia v globálnej rizikovej spoločnosti*. Bratislava: APZ. 2005. ISBN ISBN 80-8054-335-6.
51. Mužík, J., *Manažment vo vzdelávaní dospelých*. Praha: Eurolex Bohemia. 2000, s.31. ISBN 80-86432-00-9.
52. Novosad, F., *Alchýmia dejín*. Bratislava: IRIS. 2004. s. 218. ISBN 80-89018-72-6.
53. Nový, I. a kol.: *Sociologie pro ekonomy*. Praha: Grada Publishing 1997, 168 s. ISBN 80-7169-433-9.
54. Ondrejčovič, P., *Bieda vysokého školstva sa nazýva Boloňa*. In: *Slovenská politika po roku 1993 v sociologickej reflexii*. Zborník referátov z Vročnej konferencie Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV. Bratislava: Slovenska sociologicka spoločnosť pri SAV. 2013. ISBN 978-80-85447-21-7, EAN 9788085447217.

55. Polonský, D., *Tým*. Banská Bystrica: UMB. 2002. ISBN 80-8055-713-6.
56. Polonský, D. – Matis, J., *Vybrané kapitoly zo sociológie výchovy a vzdelávania dospelých v ozbrojených silách*. L. Mikuláš: VA, 2003. ISBN 80-8040-220-5.
57. Polonský, D. – Malátek, V. – Matis, J., *Sociologický pohľad na armádu*. L. Mikuláš: VA, 1995. ISBN 80-8040-019-9.
58. Ransdorf, N. – Suja, S., *Svět zleva*. Praha: Ottovo nakladatelství, s.r.o. 2007. ISBN 978-80-7360-719-7.
59. Rašek A. a kol., *Tvorba základů bezpečnostní vědy. Vojenské rozhledy č.: 1/2007*, roč. 16 (48). Praha: MO ČR-AVIS. 2007. s. 32. ISBN 1210-3292.
60. Rees, M., *Naše poslední hodina. Přežije lidstvo svůj úspěch?* Praha: Dokořán. 2005. 240 s. ISBN 80-7363-004-4.
61. Ritzer G., *Mcdonaldizace společnosti*. Praha. Academia, 2003. 176 s. ISBN 80-200-1075-0.
62. Robski, J., *Interpersonal competence in commanding*. In: *Science & Military*, nr 1/Volume 3/2008. s. 34-38. AOS. ISSN 1336-8885.
63. Schweickart D., *Po kapitalizme ekonomická demokracia*. Bratislava: Vydavateľstvo spolku slovenských spisovateľov, spol. s r.o. 2010. 208 s. ISBN 978-80-8061-428-7.
64. Sičáková E.– Zemanovičová, D., *Konflikt záujmov, etika a etický kódex vo verejnej správe*. Bratislava: TIS, Rober Vico – vydavateľstvo. 2000. s. 38 – 53. ISBN 80-907382-7-5.
65. Slašťan, M. a kolektiv, *Budúcnosť Európskej únie: Lisabonská zmluva a Slovensko*. Bratislava: MZV SR. 2009. s.55–57. ISBN 978-80-89406-02-9. [http://www.mzv.sk/App/WCM/media.nsf/vw_ByID/ID_910775B27ADDC5BEC1257674002F845B_SK/\\$File/Buducnost_EU_Lisabonska_zmluva.pdf](http://www.mzv.sk/App/WCM/media.nsf/vw_ByID/ID_910775B27ADDC5BEC1257674002F845B_SK/$File/Buducnost_EU_Lisabonska_zmluva.pdf)
66. Smreková D.–Palovičová, Z., *Podnikateľská a enviromentálna etika*. Bratislava: IRIS. 1999. 144 s. ISBN 80-88778-85-9.
67. Švihlíková I., *Globalizace a krize souvislosti a scénáře*. Všeň: GRIMMUS. 2010. 291 s. ISBN 978-80-87461-01-3.
68. Soros, G., *Kríza globálneho kapitalizmu*. Bratislava: Kaligram. 1999. s. 23. ISBN 80-7149-270-1.
69. Stýblo, J., *Personální management*. Praha: GRADA. 1993. ISBN 80-85424-92-4.
70. Sztumski, J., *Elity a ich miejsce i rola w społeczeństwie*. Katowice: „Śląsk” Sp.z.o.o. 2007. ISBN 978-83-7164-514-3.

71. Šefčík, V., *Ekonomika a obrana státu*. Praha: MO ČR–AVIS. 1999. s. 9. ISBN 80-7278-014-X.
72. Šimák, L. – Míka, V. 2003. *Výučba manažmentu v odbore občianska bezpečnosť*. In: *Zborník z medzinárodného vedeckého seminára FRI ŽU „Manažment vo výučbe“*. Žilina: FRI ŽU, 2003, s. 183-186. ISBN 80-8070-060-5.
73. Škvrnda F., *K vojenskociologickéj charakteristike bezpečnostných hrozieb*. In: *Vojenské obzory č.2, roč. 8*. Bratislava: VIA MO SR. 2001. ISSN 1335-2598. s. 3 – 18.
74. Škvrnda F., *Sekuritológia ako interdisciplinárny predmet*. In: *Science & Military, č. 2, roč. I*, L. Mikuláš. AOS. 2006. ISSN 1336-8885 s.73 – 77.
75. Škvrnda, F., *Sociálno-ekonomické aspekty bezpečnosti v postmodernej spoločnosti globalizujúceho sa sveta*. In: *Sociálna a ekonomická núdza – bezpečnosť jedinca a spoločnosti*. (Zborník príspevkov). Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety. 2009. s. 248-258. ISBN 978-80-89271-63-4.
76. Škvrnda F., *Sociologický pohľad na vybrané problémy budovania a fungovanie ozbrojených síl slovenskej republiky na začiatku 21. storočia*. In: *Aktuálne problémy vojenskej sociológie (sociologický pohľad na OS SR)*. L. Mikuláš: AOS. 2011. ISBN 978 80-8040-440-6.
77. Švihlíková I., *Globalizace a krize souvislosti a scénáře*. Všeň: GRIMMUS. 2010. 291 s. ISBN 978-80-87461-01-3.
78. Tokárová A., *Globalizácia a jej sociálny rozmer*. In: *Zborník referátov z vedeckej konferencie z medzinárodnou účasťou. „Sociálna práca – ľudské práva – vzdelávanie dospelých“* Prešov: FF PU. 1998. ISBN 80-88885-49-3. s. 102 – 117.
79. Tokárová, A., *Globalizovaný svet, kvalita života a vzdelanie*. In: *Zborník z príspevkov z vedeckej konferencie z medzinárodnou účasťou. „Kvalita ľudského života a ľudské práva v kontextoch sociálnej práce a vzdelávania dospelých“* Prešov: FF PU. 2002. ISBN 80-8068-088-4. s. 22 – 25. a napokon.
80. Townshend, Ch.-editor: *Historie moderní války*. Praha: Mladá fronta. 2007. ISBN 978-80-204-1540-0.
81. Trávník, I., *Celoživotné vzdelávanie – koncepcia prežitia pre 21. storočie*. In: *Informačný bulletin*. Bratislava. Asociácia inštitúcií vzdelávania dospelých v SR. 1994. č.: 10. s. 13.

82. Tyrala P., *Securitológia ako interdisciplinárny vedný odbor, holisticky skúmajúci teóriu a prax bezpečnosti*. In: *Vojenské reflexie* č. 1, roč. V. L. Mikuláš: AOS. 2010. ISSN 1336-9202. s.102 – 113.
83. Volner Š., *K teoretickým a metodologickým aspektom skúmania geopolitického pôsobenia*. In: *Medzinárodné vzťahy*. Č. 2, roč. II. Bratislava: FMV EU Vyd. Ekonóm. 2004. ISSN 1336-1562 s. 15–23.
84. Volner, Š., *Problémy bezpečnosti v 21. storočí*. B. Bystrica: Euroatlantické centrum. 2005. s. 109. ISBN 80-969306-1-3.
85. Waisová Š., *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*: In: *Human Development report 1993*. Praha: Portál. 2005. s.68 ISBN 80-7178-390-0.
86. Waisová Š., *Od národní bezpečnosti k mezinárodní bezpečnosti. Kodan-ská škola na křižovatce strukturálního realismu, anglické školy a sociálního konstruktivismu*. In: *Mezinárodní vztahy* č. 3, roč. 39. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, v.v.i. 2004. ISSN 0323-1844 s. 66 – 86.
87. Wallerstein I., *Úpadek americké moci (USA v chaotickém světě)*. Praha: SLON. 2005.286 s. ISBN 80-86429-44-X.
88. Zala, G., *Tendencie manažmentu súčasnosti apríprava manažérov* In: *Vzdelávanie dospelých*. rok 1997. č.: 2. s. 29.
89. Zákon č. 239/2000 Sb *Zákon o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů*. (Česká republika).
90. *Zákon č. 129/2002 Z. z. o integrovanom záchrannom systéme* (Slovenská republika)
91. <http://www.euroskop.cz/8715/sekce/bezpecnostni-a-obrana-politika/>
92. <http://www.sme.sk/c/15388/rizika-a-ohrozenia-obrany-podla-obranej-strategie.html#ixzz2dSWZRjOG>

Doc., RSDr. Jozef MATIS, PhD.,

vedúci Katedry spoločenských vied a jazykov
Akadémie ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika
Liptovský Mikuláš. Demänová 393. PSČ: 031 06.
Slovenská republika.